

Szcientológia

*Vallási rendszerének
és doktrínáinak elemzése
és összehasonlítása*

Bryan R. Wilson, Ph.D.

címzetes docens
Oxford Egyetem
Anglia

I. A VALLÁSOK KÜLÖNBÖZŐSÉGE ÉS A MEGHATÁROZÁS PROBLÉMÁI

I/1. A vallás meghatározásának elemei

A vallásnak nincs a tudósok által általánosan elfogadott végleges definíciója. Mindazonáltal a javasolt több definíció között számos olyan elemet találunk, amelyeket a teológusok gyakran idéznek. Ezek az elemek különböző kombinációkban jelentkeznek, és a következőket foglalják magukban:

(a) Hiedelmeket, gyakorlati módszereket, kapcsolatokat és szokásokat a következő területekre vonatkozóan:

- 1) természetfölötti erők, lények és célok;
- 2) magasabb rendű másvilági erő vagy erők;
- 3) az ember végső rendeltetése;
- 4) szent tárgyak (félteve őrzött és tiltott tárgyak);
- 5) az egyházi áhítat tárgya;
- 6) egy hatóerő, amely irányítja az emberi sorsot;

7) a létezés alapja;

8) a magasabb rendű tudás és bölcsesség forrása;

(b) vallási gyakorlatokat, amelyek az egyházfegyelmi engedelmisséget, a tiszteletadást vagy az istenimádást szolgálják;

(c) az egyházi élet kollektív vagy csoportos jellegét.

Jóllehet a vallás definíciói ritkán foglalják magukban az indítókat, egyes esetekben a szerzők említést tesznek az „empirikus és az egyházi dolgok összeütközéséről”. A vallás végkövetkeztetéseit és funkcióit a teológusok a következőkben látják:

(a) fenntart egy erkölcsi közösséget;

(b) az egyház csoportos és/vagy egyéni identitást kölcsönöz;

(c) keretet biztosít a világ dolgaiban való eligazodáshoz;

(d) megjelöl egy humánus tartalmú, egyetemes célt;

(e) biztatást és vigaszt nyújt az isteni segítség és az üdvözülés kilátásait illetően.

Minden vallás alapvetően normatív jellegű, mivel azonban az egyes vallások különböznek egymástól, ezért a vallásszociológia terén tevékenykedő és a különböző vallások összehasonlításával foglalkozó jelenkori hittudósok – anélkül, hogy elköteleznék magukat mellette – vitatni próbálják a vallás normatív jellegét.

Tehát a hit, az egyházi szertartások és a szervezeti felépítés különböző mintái igen eltérőek annak ellenére, hogy a vallás valamennyi definíciója megpróbálja erőnek erejével felölelni a vallás összes ismert megnyilatkozását.

I/2. A fogalom elsődleges alkalmazása

A „vallás” fogalmát régebben gyakran a nyugati társadalmakban jelentkező tényleges és konkrét hitbéli és hitgyakorlati megnyilvánulásokkal azonosították. Többnyire úgy tartották, hogy a keresztényekben, a zsidókon és a mohamedán vallásúakon kívül más népeknek tulajdonképpen nincs is vallásuk. Ezeket nevezték „pogányoknak”. A „vallás” kifejezést használó teológusok hajlamosak voltak arra, hogy a vallás alatt a kereszténységet értsék, Angliában pedig, amikor a „kereszténységre” hivatkoztak, ezalatt gyakran kifejezetten az anglikán egyház által hirdetett hitvallást értették. Ahogy ismertté váltak a keleti hitrendszerek, és amint a vallás tanulmányozásával foglalkozó tudósok átlépték a hagyományos keresztény teológia által szabott szűk, normatív jellegű korlátokat, a kifejezés e korlátozott alkalmazása fokozatosan háttérbe szorult. A vallás egyetemi tananyaggá vált (mindenekelőtt a társadalomtudományi oktatásban), ahol objektíven és semleges nézőpontból tanulmányozzák ezt a témát, anélkül hogy ragaszkodnának egy konkrét valláshoz, vagy előnyben részesítenék azt egy másik vallással szemben.

I/3. A kulturális előítélet és a vallás definíciója

Mindazonáltal a vallás tanulmányozása terén csak nagyon lassan alakult ki a mindenre kiterjedő semlegesség elve. A vallások összehasonlításával foglalkozó jelenkori tanulmányok némelyikében még mindig leplezetlenül megnyilvánulnak az előítéletek. Még a magukat kifejezetten az elfogulatlan kutatás mellett elkötelezett társadalomtudományok területén is felfedezhetünk bizonyos előítéleteket a két világháború közötti időszakban készült munkákban. Egyebek között a szerzők gyakran indokolatlanul feltételezték, hogy a biológiai evolúcióhoz hasonlóan a vallási evolúció folyamata is végbement, és ebből kifolyólag a legfejlettebb államok vallása szükségszerűen „magasabb rendű”, mint más népeké. Egyesek (kiváltképpen Sir James Frazer) úgy vélték, hogy a vallás

tulajdonképpen egy evolúciós lépés a mágiától a tudomány felé vezető úton.

I/4. A kifejezés jelenkori alkalmazása

Napjainkban a társadalomtudósok – és egyre növekvő számban a teológusok is – semleges kifejezésként használják ezt a fogalmat, elvetve minden olyan deduktív hipotézist, amely szerint egyes vallások más vallásokhoz képest közelebb járnak az igazsághoz. Ma már nem feltételezik, hogy az egyistenhit szükségszerűen magasabb rendű formája a vallásnak, mint a többistenhit vagy a hitetlenség. A tudósok felismerték, hogy a vallás lehetségesnek tarthatja egy antropomorf isten létét, az istenség bizonyos más formáját, Istent mint Legfelsőbb Lényt, a szellemek és az ősapák sokféleségét, egy egyetemes elv vagy törvény létezését, de akár az alapvető hit bizonyos más kifejeződését is. A keresztény teológusok némelyike – mint például Bultmann, Tillich, van Buren és Robinson – eltekintett a Legfelsőbb Lény hagyományos leírásaitól, és fejtegetéseiben inkább a „létezés alapja” vagy a „végső rendeltetés” kifejezésekre hivatkozik.

I/5. A vallás fogalmának tágabb értelmezése

Mivel az antropológusok fenntartják azt az álláspontot, miszerint nincsenek egyértelmű bizonyítékok arra, hogy léteztek volna olyan társadalmak, ahol teljes mértékben hiányoztak a természetfelettibe vetett hit összes formái, illetve az ilyen hiedelmeket támogató szokások, ezért ebből azt a következtetést vonták le, hogy tágabb értelemben véve nem léteztek vallás nélküli társadalmak. A „vallás” fogalma inkább a családi összetartozást, semmint az identitás megosztását sugallta, és a témával foglalkozó szakértők elálltak attól, hogy a vallást egy konkrét, sajátos hagyományra jellemző kifejezések segítségével határozzák meg. A kereszténységre jellemző konkrét tételeket, amelyeket korábban elengedhetetlenül szükségesnek tekintettek a vallás meghatározásához, most már csak példaként szemlélik abban a vonatkozásban, hogy milyen elemeket tartalmazhat a meghatározás. Ezeknek a konkrét elemek-

nek a részletes leírását a hitek, hitgyakorlatok és szokások sokféleségét felölelő olyan elvontabb megfogalmazásokkal helyettesítették, amelyeket (jóllehet lényegüket tekintve közel sem azonosak) funkcionális szempontból ekvivalensnek tekinthetünk. A társadalmakat úgy fogták fel, hogy azokban bár eltérő, de az ismert empirikus realitásokon túlmutató hiedelmek élnek, és olyan szokások alakultak ki, amelyek révén az emberek kapcsolatba léphetnek a természetfölöttivel. A társadalmak többségében léteztek olyanok, akik magukra vállalták az említett cél megvalósításával kapcsolatos speciális funkciókat. Összességében a vallás összetevőiként ezeket az elemeket fogadták el.

I/6. A vallások sokfélesége a primitív társadalmakban

A viszonylag kis lélekszámú törzsi társadalmakban a vallási rituálék és mítoszok olyan, rendkívül bonyolult szövevényével találjuk magunkat szembe, amelyek általában nem alkotnak konkrét, belsőleg integrált összefüggő rendszert. Amint az adott társadalom kapcsolatba lép a szomszédos népekkel vagy az országába érkező betolakodókkal, a vallás változásokon megy keresztül, és összefonódások alakulnak ki mind a mítoszok, mind pedig a vallási szertartások terén. A különböző szituációkhoz különböző rituálék és hiedelmek kapcsolódhatnak (pl. az esőcsinálás, a gabona, az állatok és a nők termékenységének biztosítása; a védelem biztosítása; a különböző szövetségek megszilárdítása; a különböző korcsoportok vagy egyének felavatása stb.). Minden ilyen tevékenység a természetfeletti erőkre irányul (bár definiáltan), és a hittudósok ezeket a tevékenységeket vallási tevékenységeknek fogadják el.

I/7. A vallások sokfélesége a fejlett társadalmakban

A technológiailag fejlettebb társadalmakban a hit és a vallásgyakorlat megnyilvánulási formái rendszerint kifinomultabban jutnak kifejezésre, továbbá nagyobb belső összetartozást és stabilitást mutatnak, azonban éppen a fejlett társadalmi

rendszerekben továbbra is fennmaradnak a különbözőséget tükröző elemek. A világ legnagyobb vallásaiban sem tekinthetjük teljesen összefüggőnek a teológiai rendszert vagy a természetfeletti erőkre vonatkozó hiedelmek sematikus ábrázolását. Az összes vallásban előfordulnak tisztázatlan részek. Ezenkívül megtalálhatók a korábbi vallási orientációk olyan maradványai is, mint a népi vallási elemek, amelyek tovább élnek a népesség körében. A legfontosabb vallások szentírásaiban szembetűnő belső ellentmondásokkal és következetlenségekkel találkozhatunk. Ezeknek és más forrásoknak köszönhetően egyre nő a különbség a vallási szakértők között, akik eltérő és olykor olyan összeegyeztethetetlen értelmezési sémákat és szövegmagyarázási elveket hangoztatnak, amelyek különböző hagyományokat táplálnak még azon a körön belül is, amelyet nagy általánosságban igazhitűségnek ismernek el.

1/8. A vallási pluralizmus alakulása

A fejlett társadalmakban az igazhitűségből eredő szándékos és tudatos véleményeltéréseket normális jelenségnek kell tekintenünk. A keresztények, a zsidók nemcsak az igazhitűeken belül oszlanak meg, hanem olyan, más véleményt alkotó csoportok szerint is, amelyek elutasítják az igazhitűség összes formáját, és amelyek a vallásgyakorlat eltérő mintáit követik (illetve teljes egészében elutasítják a vallást). Ezek a szakadár nézetek leginkább azokban a kontextusokban fedezhetők fel, amelyekben előtérbe kerül a vallási kizárólagosság: azaz itt arról van szó, hogy az egyénnek mennyire kell lemondani az összes más vallás iránti hűségéről, ha egy adott vallás követőjévé válik – a zsidó–keresztény–moszlim hagyományok szigorúan előírják ezt a kötelezettséget. Mivel az államok kormányai többé már nem szólhatnak bele a különböző sajátos vallási formák szabályozásába, ezért az európai országokban egyrészt eltűrik az eltérő nézeteket valló vallási testületeket, másrészt meghatározott általános vallási kedvezményeket biztosítanak a számukra, az

Egyesült Államokban pedig ezek a testületek sok esetben az alkotmány által biztosított teljes vallási szabadságot élvezik. „Vallási pluralizmusként” ismeretes az a szituáció, amikor nagy számban jönnek létre egymással párhuzamosan tevékenykedő, különféle vallási felekezetek.

1/9. A vallás normatív jellegű és semleges nézőpontú értelmezései

Egy vallás jellemző módon meghatározott történeteket (mítoszokat) és tétéleket dolgoz ki a természetfölöttire vonatkozóan, amelyeket hívei isteni parancsolatnak tartanak. Ez a parancsolat írja elő a vallási szertartások végrehajtását. A vallás intézményeket tart fenn (a szabályozott kapcsolatok szélesebb értelmében vagy kezdetleges, egyéni szinten, vagy pedig a viselkedés, az eljárási szabályok és a vagyontartás komplex rendszerének formájában). A vallás egyes esetekben előírja az erkölcsös viselkedés szabályait, jöllehet ezeknek az előírásoknak a szigorúsága és az erkölcsös viselkedésre vonatkozó egyházi rendeletek jelentős mértékben különböznek egymástól. A vallás azonban legalábbis meghatározza a kötelezettségeket, és a természetfölötti erők által biztosított előnyök formájában megfelelő ellenszolgáltatásokat kínál. A vallás normatív rendszert alkot. A vallást tanítók (a kereszténységben „teológusoknak” hívják őket, azonban néhány más vallás vonatkozásában ez a kifejezés nem helytálló) szükségszerűen helyeslik ezeket a normákat, és utasítanak azok betartására. Ezzel ellentétben a társadalomtudósok egyszerűen tényként kezelik a vallás által hirdetett értékeket, se nem támogatva, se nem tagadva azok jogosultságát vagy jelentőségét. Ez a felfogás közel áll a törvény azon megfogalmazásaihoz, amelyek kijelentik, hogy a törvény nem tehet diszkriminatív különbséget a különböző vallások között. Mivel a vallás normatív jellegű és intellektuális értelemben főleg a teológusok számára van fenntartva, ezért az összes fejlett társadalomban fellelhető az a vallásra vonatkozó nyelvi örökség, amely magán hordozza a vallási elkötelezettség normatív jegyeit. Fontosnak

tartjuk, hogy ebben a tanulmányban elkerüljük az ilyen nyelvi fordulatok „hallgatólagos értéket” preferáló jelentését, és a társadalomtudományok semleges terminológiáját alkalmazzuk, keresve egyúttal a módot arra is, hogy némiképpen igazodjunk a vallási tevékenységgel foglalkozók által megszokott terminológiához.

I/10. A „kölcsonvett” tudományos terminológia

A vallás lényeges kérdéseivel foglalkozó régebbi definíciókban és leírásokban a szerzők gyakran használtak olyan kifejezéseket, amelyeket megfogalmazóik vallási hagyományaiból kölcsönöztek. Mára felismerték, hogy egy adott vallásra jellemző sajátosságok kifejezések alkalmazása torzítja a többi vallás leírását, és sok esetben helytelen hipotézisekhez vezethet. Egy adott kulturális és vallási hagyományok keretében kibontakozott fogalmak torzítják a más hagyományrendszerek keretében kialakult, funkcionálisan azonos, formálisan azonban eltérő vallási elemeket. Az ilyen helytelen szóhasználat során olyan utalásokkal találkozhatunk, mint „a buddhista egyház”, „a mohamedán papság” vagy, a szentháromságra hivatkozva, „keresztény istenek”. Jóllehet a tiszteletadási, a köszöntési, a kontemplációval kapcsolatos vagy a felszentelési szertartások valamennyi fejlett társadalom vallásában megtalálhatók, a szövegmagyarázók ugyan csak nem mindig ismerték fel ezeket istentiszteletként, mivel a nyugati szóhasználatban ez a kifejezés a messzemenőig összefonódott a viselkedésre és cselekvésre vonatkozó keresztényi előítéletekkel és előírásokkal. Példának okáért, az istentiszteleten résztvevők viselkedését illetően a buddhizmusban egy, a keresztény istentisztelettel funkcionálisan megegyező módszer honosodott meg, ennek azonban eltérő a formája, és ezért más kifejezéssel írjuk le azt. Ily módon tehát, amennyiben az egyes vallá-

soknak azonos elbírálás alá kell esniük, úgy hozzájuk kell igazítani a pontosan körülírt kifejezéseket, lehetővé téve, hogy felelőjük a vallási jelenségek sokféleségét.

I/11. Az elvont vagy objektív elemzés velejárási hiányossága

Az elvont nyelv használata – amelyet abban az értelemben, hogy semmilyen más vallás sajátos hagyományai nem szennyeznek azt, „klinikai” nyelvnek tekinthetünk – szükségszerűen hibához vezet abban a tekintetben, hogy nem képes átfogó módon figyelembe venni egyetlen sajátos hitvallás lényeges tulajdonságait sem. Ugyanakkor szükség van rá az értékeléshez. Ezzel nem rekesztjük ki az elemzésből a hit, a vallási szertartások, a szimbolikus ábrázolás és a vallási szokások megismerő jellegű vagy érzelmi aspektusait. Ez a társadalomtudományi szemlélet lehetővé teszi az objektív összehasonlítást és a magyarázatot, de nem lehet

képes és nem is pályázhat arra, hogy közvetítse annak a belső szándéknak vagy érzelmi odaadásnak a teljes lényegét, amit egy vallás nyújtani képes a hívei számára.

II. A VALLÁS ISMÉRVEI

II/1. A vallás legfontosabb ismérvei

A fent említett megfontolásokkal összhangban most már – elvont és általános kifejezések alkalmazásával – leírhatjuk a vallás legfontosabb ismérveit. Az alábbiakban következő megállapításokat nem szabad annyira univerzálisan alkalmazható meghatározásnak tekinteni, inkább csak mint a vallásokban gyakran fellelhető jellegzetességek és funkciók felsorolásait.

Ezek a tételek a következők:

(a) Olyan természeti erőbe (vagy erőbbe) vetett hit, amely meghaladja a

Ha egyenjogúságot akarunk biztosítani a vallások számára, szükség lesz arra, hogy absztrakt, végleges kifejezéseket használjunk a vallási jelenségek sokféleségének felölelésére.

szokványos észlelhetőséget, és amely akár egy egész posztulátumot is magában foglalhat;

(b) Az a hiedelem, hogy az ilyen haterő nemcsak a természeti és a társadalmi rendet befolyásolja, hanem közvetlenül azokban működik, és akár meg is teremtheti azokat;

(c) A hit, mely szerint valamikor a múltban minden kétséget kizáróan természetfeletti beavatkozás történt az ember dolgaiba;

(d) A természetfeletti erők azért állnak fenn, hogy irányítsák az emberi történelmet, és az emberek sorsát: ezen természetfeletti erők antropomorfisztikus ábrázolása meghatározott szándékot kölcsönöz nekik;

(e) Fennáll a hiedelem, mely szerint az ember szerencséje az életben és a túlvilágban (vagy túlvilágokban) attól függ, hogy milyen kapcsolatot alakított ki ezekkel a transzcendentális erőkkel vagy azokhoz képest;

(f) Gyakran (de nem mindig) hisznek abban, hogy míg a természetfeletti erők képesek tetszőlegesen alakítani az egyén sorsát, addig az egyén, amennyiben az előírt módon viselkedik, befolyásolhatja a személyes élményeit ebben vagy a későbbi életében (életeiben), illetve mindkettőben;

(g) Az egyéni, a kollektív és a reprezentatív vallásgyakorlatnak megvannak a megfelelő lépései – nevezetesen a vallási szertartások;

(h) A vallásban továbbra is fennmaradtak az engesztelő cselekedet olyan elemei (még a fejlett országok vallásaiban is), amelyek révén az egyének vagy csoportok a természetfeletti erőkhez fordulhatnak segítségért;

(i) A hívők áhítatosságot, tiszteletet vagy engedelmességet tanúsítanak, illetve bizonyos esetekben ezt meg is követelik tőlük, ami rendszerint az adott vallás ter-

mészetfeletti erejének szimbolikus bemutatása mellett történik;

(j) A természetfeletti erőhöz különösen kapcsolódó nyelv, tárgyak, helyszínek, díszes építmények vagy az év bizonyos szakaszai rituális jelentőségre tesznek szert, és maguk is a tiszteletadás tárgyaivá válhatnak;

(k) Az istenségek, próféták és nagy vallási tanítók evilági életének epizódjait megszemélyesítő rendszeres rituális szertartásokat tartanak, vagy kihelyezik az oltári szentséget, imádságot gyakorolnak, ünnepségeket rendeznek, böjtölnek, kollektív bűnbánatot tartanak, zarándokutakat szerveznek, újrajátsszák az említett szentek életéből vett epizódokat, illetve megemlékező imákat tartanak;

(l) Az istentisztelet eseményei és a vallási tanítások előadásai közösségi érzéseket ébresztenek, és erősítik a jóakaratot, a közösségvállalást és a közös identitás érzését;

(m) A hívőkre vonatkozóan gyakran előírnak erkölcsi szabályokat, azonban azok hatásköre változó: ezeket a szabályokat megfogalmazhatják jogi vagy rituális kifejezésekkel, de lefektethetik azokat egy kevésbé specifikus, magasabb rendű etika szellemében is;

(n) A szándék komolysága, a kötelesek betartása és az egy életen át tanúsított hitbuzgalom előírással követelménynek tekintendő;

(o) Az előírt követelmények végrehajtásának mértékében a hívők érdemeket szereznek vagy bűnöket követnek el, amelyhez a jutalmak és a büntetések erkölcsi üdvrendje kapcsolódik. A cselekedet és a következmény közti pontos összefüggés változik az adott ügyből eredő automatikus következményektől kezdve, azzal a hiedelemmel bezárólag, hogy az egyén vétségei ájtatossági és rituális szertartások, gyónás és bűnbánat, illetve a természetfeletti erők külön közbenjárása révén feloldozhatóak;

(p) Rendszerint létezik a vallási funkcionáriusok egy speciális osztálya, akik a szent tárgyak, a szentírás és a szent helyek őrzőiként szolgálnak; ők a világnézeti kérdések, a vallási szertartások és a lelkipásztori útmutatás szakavatottjai;

(q) Ezek az egyházi emberek rendszerint fizetséget kapnak a szolgálataikért, ami történhet vagy természetbeni járandóság, különleges szolgáltatások formájában nyújtott juttatás, vagy intézményesített javadalmazás formájában;

(r) Amikor ezek az egyházi emberek a világnézeti kérdések rendszerezésére szentelik életüket, szokásosan fennáll a követelmény, hogy a vallási tudás megoldást nyújt minden problémára, és magyarázatot ad az élet jelentésére és értelmére, gyakran magában foglalva a világmindenség és az emberi psziché eredetének és működésének magyarázatait;

(s) A kinyilatkoztatásokra és a hagyományokra hivatkozva követelik a vallási tudás és a vallási intézmények legitimitását: a reformálást rendszeresen restaurációként igazolják;

(t) A tanítások igazságtartalmára vonatkozó követelmények és a vallási szertartás hathatósága nem képezhetik empirikus vizsgálatok tárgyát, mivel a célok alapvetően felsőbbrendűek, és mind a célok, mind pedig az elérésükhöz szükséges önkényes eszközök érdekében szükség van a vallásos hitre.

A fent említett tételeket nem *sine qua non*, hanem valószínűsíthető feltételekként kell értékelni: azok gyakran empirikus úton meghatározott jelenségeket alkotnak. Ezeket a tételeket probabilista kelléktárnak kell tekinteni.

II/2. A vallás nem lényegbevágó ismérvei

A fenti kelléktárban szereplő tételeket jelentős mértékben elvont, általánosító kifejezések formájában közöltük, a létező vallások azonban történelmi entitások, és

nem logikai elmeszülemények. Rendkívül eltérő szervezési elveket, vezérelveket és mintákat foglalnak magukban. Az egyes területeket illetően nem egyszerű általánosítani, de ha egyszer félretesszük keresztényi előítéleteinket (gyakran akaratlanul), akkor világosan láthatóvá válik, hogy a konkrét tételek közül több olyan is van, amely bár a keresztényi modell alapján a vallás *elengedhetetlen feltétele* kellene hogy legyen, valójában nem szerepel más rendszerekben. A fent említett felsorolásban kerültük a Legfelsőbb Lényre való utalásokat, mivel a Théraváda buddhisták (és sokak számára a Mahájána buddhisták közül is), valamint a dzsainisták és a taoisták számára ez a fogalom nem érvényes. A buddhizmusban fent említett vallásgyakorlatnak rendkívül eltérő alkalmazásait találhatjuk azokhoz képest, amelyek az istentiszteletben részt vevő keresztény hívők számára megszokottak. A felsorolásban nem utaltunk azokra a felekezetre, amelyek sajátos fontossággal bírnak a keresztény hagyományokban, azonban nem annyira fontosak más vallásokban. Nem említettük a lélek és az életerő ortodox kereszténységben használt fogalmát, mivel a lélekről szóló tanítások némiképpen kétértelműek a zsidó vallásban, és néhány keresztény mozgalom határozottan elutasítja azt (példának okáért a szombatot ünneplő adventisták és a Jehova tanúi – mindkét mozgalom világszerte több millió hívőt számlál, de ide soroljuk a „Krisztus testvérei” szektához tartozókat, valamint – Milont is beleértve – a moralistaként ismert puritán vallásúakat). Nem szerepel közvetlen utalás a pokolra a kereszténységben kialakult gondolkör értelmében, mivel ez a tétel a zsidó vallásban hiányzik. A túlvilágról egyes vagy többes számban szóltunk, annak érdekében, hogy összhangba hozzuk a lélekvándorlás és a feltámadás két különböző keresztényi eszméjét, és a buddhizmusban, valamint a hinduizmusban fellelhető, ettől némiképp eltérő, a reinkarnálódásról szóló leírásokat. A vallás meghatározása szempontjából ezen sajátos felsorolásban szereplő tételek egyike sem tekinthető lényegbevágónak.

III. A SZCIENTOLÓGIA RÖVID ÖSSZEFOGLALÓ ISMERTETÉSE

III/1. A Szcientológia, mint új vallás

A Szcientológia az új vallási mozgalmak egyike, amely magán hordozza a nyugati vallások fő irányzataiban meglévő, magától értetődő tendenciáknak bizonyos mértékben megfelelő jegyeket. A Szcientológia a nem misztikus modern köznyelvet használja; dogmáit objektív tények tárgyaként mutatja be. Az üdvözülés fogalmát mind közvetlen, mind pedig annak végleges dimenziójában tárgyalja. A fejlett nyugati országok közvéleménye körében tapasztalt nagy vonzerőnek köszönhetően ez a vallás a szociológusok és a modern vallást tanulmányozó egyéb tudósok figyelmének középpontjába került.

III/2. Mit tudok én a Szcientológiáról?

1968-ban olvastam először a Szcientológia Egyház által kiadott vallási irodalmi anyagot; éppen azelőtt terveztem, hogy tanulmányozni fogom ezt a mozgalmat. Jóllehet, nem tudtam véglegesen felvállalni ezt a munkát, de azért továbbra is rendszeresen olvastam a Szcientológiáról szóló irodalmat. Látogatást tettem az egyház székhelyén, Saint Hill Manor, East Grinsteadben, és megismerkedtem a Szcientológusokkal. Ettől kezdve tartom a kapcsolatot a mozgalom angliai tagjaival, és több más alkalommal is látogatást tettem Saint Hill Manorban, valamint a Szcientológia Egyház londoni székhelyén. Továbbra is különös érdeklődést tanúsítottam a Szcientológia, mint a szociológusként érdeklődési körömbe tartozó számos jelenkori modern vallás egyike iránt. L. Ron Hubbard munkái közül a rövidebb munkák mellett az alábbi munkákat olvastam, illetve azok összes hivatalos publikációit:

Szcientológia kézikönyv preclarek számára
Szcientológia 8-8008
Bevezetés az E-méter használatába
Dianetika: Az eredeti tézis
Dianetika: A szellemi egészség
modern tudománya

Teszt a teljes időnyom felidézéséről

A munka problémái

Önelemzés

Az emberi képesség megteremtése

A Phoenix előadások

A Szcientológia Axiómái

Haladó eljárás mód és axiómák

Szcientológia: Az élet egy új
nézőpontból

A Szcientológia karaktere

A Szcientológia Alapító Egyházának
szertartásai

A Szcientológia vallás

A túlélés tudománya

Bevezetés a Szcientológia etikába

Az út a boldogsághoz

A Szcientológia vallás leírása

Mi a Szcientológia?

Szcientológia kézikönyv

Az új vallásokról írt munkáimban különböző esetek kapcsán utaltam a Szcientológiára, és e vallás rövid elemző bemutatását beiktattam a „Vallási szekták” (London: Weidenfeld, 1970) című könyvembe is, továbbá a Szcientológia vallásos jellegének hosszabb megvitatása szerepel egy későbbi, „A szektarianizmus szociális dimenziói” (Oxford: Clarendon Press, 1990) című művemben is. Az utóbbi 26 évben folyamatosan érdeklődéssel figyeltem e mozgalom tevékenységét.

III/3. A Dianetika – a Szcientológia eredete

Amikor 1950 májusában L. Ron Hubbard úr első ízben publikálta ismertetőjét a Dianetikára vonatkozóan, amelyből később kifejlődött a Szcientológia, abban még nem szerepeltek olyan javaslatok, amelyek azt sugallták volna, hogy egy hitvallás vagy vallásgyakorlat mintáját tette volna közzé. A Dianetika, ez az átélésre alapozott terápia, nem a vallás nyelvén íródott. Nincs okunk feltételezni, hogy abban az időben Hubbard úgy tekintette, hogy a Dianetika a hit és a vallásgyakorlat rendszerezévé válhat, vagy hogy a későbbiekben önálló egyházzá szerveződik.

III/4. A pszichoterápia és a vallás

Akárhogy is, de a pszichoterápiái gyakorlatban gyakran lehetőség adódott a metafizikai és vallási kötődésekre, mint ahogy az többféleképpen is megfigyelhető a Keresztény Tudomány szektától kezdve az Új gondolat mozgalmon át a különböző jogatechnikáig bezárólag. Másrészt viszont a hivatalosan elfogadott felekezetek olykor a gyógyítással, főképpen pszichoterápiával foglalkozó speciális tevékenységeket folytattak, a vezető egyházak pedig egyes esetekben külön erre a célra kialakított részlegeket hoztak létre. A Dianetika eleinte nem hívta segítségül a vallási elveket, ahogy azonban a gyakorlati alkalmazás tekintetében egyre jobban igazolást nyert az elmélet, egyre inkább felismerték a téma metafizikai dimenzióit, és az indítványozott eszmék némelyikét olyan kifejezésekkel írták le, amelyek következtetéseikben félreérthetetlenül vallási jelleget tükröztek.

III/5. Hogyan alakultak ki a vallások?

Minden egyes vallás egyfajta evolúció eredményeképpen jött létre. Egyik vallásról sem mondhatjuk el, hogy létrejöttének pillanatában már egy befejezett hit- és vallásgyakorlati rendszerként létezett volna. Ebben a tekintetben a Szcientológia sem tekinthető kivételnek: ez a vallás a pszichoterápia elméleti alapjaiból fejlődött ki. Teljességgel lehetetlen megmondani, hogy maga a kereszténység mikor vált vallássá; mikorra tehető a kezdet, amikor az erkölcsi intelmek és a véletlen csodatételek összefüggéstelen rendszeréből kialakult a kereszténység; mikorra vált népszerű mozgalmá a galileaiak között; mikorra alakult át fokozatosan zsidó szektává; és azután mikor lett belőle különálló vallás. Még ezután is évszázadok kellettek ahhoz, hogy tantételei teljesen letisztuljanak, vallási ceremóniái pedig továbbra is gyakori változásnak voltak kitéve. Az újabb keletű idők mozgalmáiban még világosabban szembeötlő az a fejlődési folyamat, amely egy vallás kialakulásához vezet. A szombatot ünneplő adventista egyház eredetét a Krisztus nagyon korai eljövételét hirdető,

széles körben elterjedt vallási hitből származtatja, amely az 1830-as években New York állam északi részén a baptisták, a presbiteriánusok, a metodisták és más vallások hívői között alakult ki: a tényleges egyház csak 1860-ban jött létre. Hasonlóképpen évtizedeknek kellett eltelnie ahhoz, amíg Hydesville-i „kopogtatók” (Róka-nővérek) első megnyilvánulásai után (értelmezett üzenetek a „szellem világból”) létrehozták a spiritualista egyházat. Ugyanez mondható el Mary Baker Eddy-ről is, aki éveken át kísérletezett a különböző lélekgyógyászati rendszerekkel, mielőtt 1866-ban „felfedezte” volna a pszichoterápiát, majd megint csak több évnek kellett eltelnie, amíg rájött arra, hogy az általa kidolgozott rendszert inkább a fő egyházak részévé kellene tenni, semmint hogy az az általa 1875-ben megalapított Keresztény Tudomány Egyház alapjává válhatna. A pünkösdi szekta híveinek az 1900-as évtől kezdődően volt alkalmuk megtapasztalni az ismeretlen nyelven elhangzó beszéd természetfeletti erejét, az igehirdetést, a gyógyítást és az egyéb „adományokat”, de a különálló pünkösdi egyházak csak nagyon lassan, a következő két évtized folyamán alakultak ki. A különálló vallássá kifejlődött mozgalmak egyike sem ilyen formában kezdte tevékenységét. A Szcientológia sem kivétel ezalól.

III/6. A Szcientológia elmélete – a metafizika fejlődése

Még a továbbiakban következő esetleges ismétlések árán is tágabb értelemben kell meghatározni a Szcientológia fő tanításainak átfogó megállapításait, és be kell mutatni, hogy ezek a vallásos tantételek milyen mértékben alkotnak összefüggő vallási rendszert. A Szcientológia egy szűkebb területre irányuló gyógyászati rendszerből, a Dianetikából nőtt ki. A feltételezések szerint a Dianetika kifejezés a *dia* = „által” és az *nous* = „értelem vagy lélek” szavak kombinációjából állt össze, és ebből következően – még ha kezdetben kevésbé tudatosan is – vallási távlatokat nyitott. A Dianetikának a tágabb értelemben vett Szcientológiába történő beépülésével a

befogadó metafizikai rendszernek egy olyan átfogóbb koncepciója jutott kifejezésre, amely nyilvánvalóvá tette ennek a filozófiának az alapvetően vallási jellegét. Míg a Dianetika közvetlen alkalmazására (csakúgy, mint Krisztus életében Krisztus tanításainak alkalmazására) a pszichoterápia területén került sor, addig a későbbi, a szóban forgó terápiás tevékenységet magyarázó és azt elősegítő tanítások az egyházi eszmék és értékek egyre növekvő megértését tükrözték.

III/7. A Szcientológia elmélete – a thetán és a reaktív elme

A Szcientológia alapvető posztulátuma szerint az ember tulajdonképpen egy szellemi lény, azaz *thetán*, amely mindig más és más emberi testekbe költözik bele. A thetán a *théta* egyéni kifejeződése, amely alatt az életet vagy az élet forrását értjük. Tágabb értelemben véve a thetán maga a lélek, de ugyanakkor az a valós személy is, akinek a folyamatos és állandóan létező identitása túllépi annak a testnek a korlátait, amelyben lakozik. Testetlennek és halhatatlannak tartják, vagy legalábbis képesnek arra, hogy halhatatlan legyen és korlátlan teremtési képességgel rendelkezzen. Nem tekinthető a fizikai értelemben vett világmindenség részének – ugyanakkor viszont megvan a rejtett képessége az anyagból, az energiából, a térből és az időből összetevődő világmindenség irányítására. A thetánokat úgy tekinthetjük, mint akik túlnyomórészt saját kedvtelésükre jöttek erre az anyagi világra (minden bizonnyal ugyanez érvényes arra is, hogy miért teremtette meg a világot a keresztény Isten). Úgy tartják, hogy a valamikori távoli múltban a thetánok áldozataivá váltak annak, hogy itt rekedtek a világmindenségben, mivel csapdába estek, és az általuk teremtett dolgok most korlátozzák képességeiket, és behatárolják tevékenységi területüket. Következésképpen a mostani anyagi világban az ember tevékenysége és eredményei messze állnak tényleges lehetőségeitől: megnehezíti a helyzetét az a megszámlálhatatlan akadály, amelybe az univerzumban belega-

balyodott, ez pedig a reaktív elmében nyilvánul meg, amelyik ésszerűtlenül és érzelmi alapon reagál minden olyan dologra, amelynek hatására felidéződnek a múlt fájdalmas élményei (amelyeket el kellett szenvednie, vagy amelyeket ő okozott másoknak). A reaktív elme azzal a képességgel dacolva működik, amelynek irányításával (amennyiben képes visszacserezni valódi, eredeti szellemi képességeit) képes lenne érvényesíteni uralmát a teste és a környezete felett. Míg az embert alapvetően jónak tekintjük, aki vágyakozik és képes a túlélésre, addig képességeinek múltbeli elvesztése miatt ő maga veszélyeztetetté vált.

III/8. A Szcientológia elmélete – a reinkarnálódás és a karma

A hit szerint a thetánok mérhetetlen hosszú időn keresztül számtalan testbe költözhetnek bele. Következésképpen a Szcientológia egy olyan elméletet foglal magában, amely, jóllehet részleteiben különbözik, a fő posztulátumok tekintetében mégis megegyezik a hinduizmusban és a buddhizmusban érvényes reinkarnációs elmélettel. A Szcientológiának az a tanítása, amely kihangsúlyozza, hogy a jelen (vagy a jövő) szempontjából mennyire fontosak a múltbeli történések, a karma elméletéhez közelít. A kedvezőtlen hatások „ártó tettekből” (káros cselekedetektől) erednek, amelyek az anyagi világban való megrekedtség megnyilvánulásai. A thetán számára az eszményi magatartás az ésszerű cselekvés fenntartása és a jelenségek valódi okainak megismerése: azaz meg kell határozni a közvetlen környezetben végbemenő események menetét. Ez az elmélet szemmel látható hasonlóságot mutat azzal a keleti valláselmélettel, mely szerint a jövőbeni jó sorsunkat jócselekedeteinkkel alapozhatjuk meg – jóllehet a Szcientológia vallás hívei nem használják ezeket a kifejezéseket vagy fogalmakat. A múltbeli életek eseményei hatással vannak a jelenre, azonban a Szcientológiában kifejlesztett módszerek révén ezek az események visszaidézhetők, egymással szembeállíthatók, és lokalizálhatók bennük a jelenlegi

problémák sajátos forrásai. Arról a képeségről van szó, amely a lelki gyógyulás alapját biztosítja – azaz, amely biztosítja a lehetőséget arra, hogy a múltbeli cselekedetek „sorsszerű” hatásait megváltoztathassuk.

III/9. A Szcientológia elmélete – a nyolc dinamika

A Szcientológia szerint a létezést nyolc, egymástól eltérő, de egymást növekvő terjedelem szerint követő fokozatban észlelhetjük, s ezeket dinamikáknak nevezzük. Röviden leírva ezek a következők: az első az önerő, az egyén belső ösztönzése a létezésre; a második a szexuális erő, amely megtestesíti a szexuális aktust és a családot, valamint a család fenntartását; a harmadik az élni akarás, amely olyan csoportokban vagy társulásokban nyilvánul meg, mint pl. az iskola, a város vagy a nemzet; a negyedik az emberiség akarata, hogy fenntartsa létezését; az ötödik a létezés és a túlélés vágya az összes élő egyedet magában foglaló állatvilágban; a hatodik az a belső ösztönzés, amely az anyagot, az energiát, a teret és az időt magában foglaló fizikai világmindenség létezésére irányul; a hetedik a „szellemként vagy a szellemek létezésére irányuló belső készítés”, amely magában foglalja az identitással rendelkező vagy identitás nélküli összes szellemi jelenséget; és végül a nyolcadik dinamika: a végtelen létezésre irányuló belső készítés. Ezt a dinamikát a Legfelsőbb Lénynek tekintik, s ezt „isteni dinamikának” is nevezik. A Szcientológia a túléléssel foglalkozik, és ezeknek a dinamikáknak a túlélését a Szcientológia vallásgyakorlat során kitűzött cél részének tekinthetjük. Következésképpen – jöllehet a Szcientológia kezdeti gyakorlati tanításainak nagy része szűkebb értelemben inkább a személyekre szabott szellemi előnyökkel foglalkozik – azokat (preclarek), akik Szcientológia segítséget keresnek, a Szcientológusoknak végül is rá kell vezetniük arra, hogy jelenlegi életük thetánként való folyamatos létezésüknek csupán egy kis töredékét alkotja, és az egyének élete szorosan kapcsolódik a nyolc dinamikaként le-

írt emelkedő szintek mindegyikéhez; végző soron tehát a Legfelsőbb Lény létezéséhez vagy az örökkévalóságához is.

III/10. A Szcientológia elmélete – terápia és kommunikáció

Mint ahogy más vallásoknál is, a Szcientológiába is sokan elsődlegesen azért mélyednek bele, mert gyors megváltást várnak szenvedéseiktől és kínjaiktól; ez az a terápiás elem, amely vonzerőt jelent, és ez fellelhető sok más vallásban is – megfigyelhető a korai kereszténységben is – a misztikusabb, metafizikusabb és egyházbizibb jellegű tanítások mellett, amire számíthatnak a hívők, ahogy egyre inkább előrehaladnak az adott vallás gyakorlásában (lásd a *Héberék* című művet, 5:12-14). A Szcientológusok többsége először azt tanulja meg, hogy hogyan teheti jobba mindennapi életét, és hogy miként fokozhatja intelligenciáját (egyre fokozva az irányítást reaktív elméje felett). Azt a lehetőséget, hogy az auditálás révén ilyen eredményeket érhetünk el, az A-R-K-ként ismert képlet alapján mutathatjuk be. A képletben A az affinitást jelöli, amely az egyén érzelmi tapasztalatait és azt mutatja, hogy az illető érzelmei révén milyen kapcsolatban áll másokkal. Az R betű a realitást jelöli, amely az objektív jelenségek szubjektív észlelésen belüli konszenzusaként jelenik meg. A K betű a kommunikációra vonatkozik. A Szcientológiában a kommunikációnak nagy fontosságot tulajdonítanak. Ha az emberek fogékonyak, ha egyetértenek az objektív jelenségek természetét illetően, akkor a kapcsolat nagyon könnyen létrejöhethet közöttük. Ehhez a hármas A-R-K-konceptióhoz kapcsolódik az emberi érzelmek Szcientológusok által „tónusskálának” nevezett skálája. Az érzelmi tónus csökkenésével megnehezedik a kommunikáció, és ez megnehezíti a realitás észlelését. Mindazonáltal a kommunikáció önmagában csupán egy közvetítő eszköz, amely egymás megértésének javítására szolgál, és – hatékony és pontos használata esetén – a legfontosabb gyógyító eszköz ahhoz, hogy kiszabadítsuk az egyént abból a csapdából, amelybe az anyagi világban

belekerült. A thetán számára lehetővé tehetjük, hogy kommunikálhasson a saját múltjával, felismerje a múltbeli fájdalmas élmények jellegét, és olyan önismeretre tegyen szert, amely biztosítja számára, hogy a jövőben elkerülje ezeket a kellemetlenségeket.

III/11. A Szcientológia elmélete – az auditálás, mint terápiai eszköz

A Tónusskála az első bizonyíték arra, hogy az egyén hasznát húzhat a Szcientológiából, abban a tekintetben, hogy növelni lehet az olyan krónikus jellegű érzelmi tónust, mint a fásultság, a bánat és a lelkesedéstől való félelem (és magasabb szinteket lehet elérni, pl. életörömet és derűt). Sokan azért mélyednek bele először a Szcientológiába, hogy megtapasztalják az ilyen jellegű előnyöket. Ennek a hangulatjavító eljárásnak a módszerét az auditálásban találták meg, amelynek során egy megfelelő képzettséggel rendelkező Szcientológus gondosan összeválogatott kérdések felhasználásával visszavezeti az illetőt a múltjából eredő olyan epizódok megértéséhez, amelyek fájdalmas bélyeget (ún. „engramot”) hagytak reaktív elméjében, és amelyek megakadályozzák az egyént a racionális viselkedésben. Következésképpen az ésszerű gondolkodást akadályozó tényező hatásától való felszabadítás folyamata megnöveli az egyén „tónusát”, javítva egyúttal képességeit is, ezenkívül (és inkább ebben rejlik jelentősége a vallás szempontjából) ez az a módszer, amelynek segítségével a thetán megváltást találhat, először megszabadulva azoktól az eltevelyedésektől, amelyek amiatt kínozzák, hogy ebben az anyagi világban rekedt, majd végül teljes mértékben megszabadul az univerzum okozta kedvezőtlen hatásoktól. A Szcientológusok ezt a feltételt „az ok feltárásának” nevezik. Ebben a tekintetben világosan megfigyelhető a párhuzam

A Szcientológia alapposztulátuma az, hogy az ember valójában egy szellemi entitás, egy thetán, amely sorozatosan anyagi embertesteket ölt magára.

az üdvözülésnek a keleti egyházakban javasolt módjával. Mivel a keleti vallások szintén úgy tartják, hogy az egyént a múltbeli cselekedetek hatásai akadályozzák (karma), ezért az üdvözülés általuk hirdetett felfogása tulajdonképpen szintén egy folyamat (a megvilágosodás), amely megtörheti a karma, azaz a sors hatását, és így az egyén felszabadulhat. Az egyén végleges célja, amely Operatív Thetánként ismeretes, a testen kívüli létezés, azaz hogy teljes fizikai valójában egy „külső” állapotba kerüljön. Olyan állapot ez, amelyet – legalábbis a keresztények közül néhányan – az üdvözült lélek állapotaként ismernek el.

III/12. A Szcientológia elmélete – az üdvözülés ésszerű módszerei

A fentiekben felvázolt vallási filozófia a Szcientológia gyakorlati alkalmazásának támogatását segíti elő. Hubbard maga is valamiképpen hasonlatosnak tekintette a keleti vallások filozófiájával. Egyebek között idézte a Védákat, mivel annak a hindu hagyományokból vett teremtésről szóló írásai nagy hasonlóságot mutattak a Szcientológia „akcióciklus” elméletével. Az akcióciklus az élet nyilvánvaló parancsolata a születéstől kezdve a felnövekedésen keresztül a hanyatlásig és a halálig bezárólag, azonban a Szcientológia által megszerezhető tudás révén az ezen ciklus végbemenelete közben jelentkező baljós hatásokat elkerülhetjük. A teremtésből, a túlélésből és a pusztulásból a ciklus olyan folyamattá módosítható, amelynek minden eleme tulajdonképpen egy-egy teremtő cselekedet: a Szcientológia amellet kötelezte el magát, hogy elősegítse és növelje a kreativitást, valamint hogy ellenőrzése alá vonja a károszt és a negatív megnyilvánulásokat. Elismeri, hogy a Védáktól és Gautama Buddhától kezdve a krisztusi evangéliumig bezárólag létezik a bölcsesség hanyatlásának folyamatos „ösvénye” vagy vonala,

és hogy ezeknek a tanoknak a tanulmányozása bizonyos affinitást követel meg. De míg a bölcsesség, példának okáért a buddhizmusban úgy jelenik meg, hogy az egyén számára lehetővé teszi az üdvözülést még az illető jelen életében, addig ott nem mutatták be azokat a precíz gyakorlati lépéseket, amelyek biztosítanák ezt az eredményt; kevés lehetőség kínálkozott a módszerek utánzására. Az üdvözülés elérését továbbra is véletlenszerű vagy ellenőrizhetetlen tényezők befolyásolták. Az üdvözülést csak néhányaknak sikerült hébe-hóba elérniük, ha egyáltalán sikerült. Hubbard megkövetelte, hogy szabványosítsák, és majdhogynem rutinszerű eljárásá tegyék a vallásgyakorlatot, és növeljék az üdvözüléstan eredményeinek megjósolhatóságát. Az, hogy a vallási célok eléréséhez ilyen technikai módszereket alkalmaznak, jelzi, hogy milyen mértékben teszi magáévá a Szcientológia a korszerű módszereket az olyan célok megvalósítása érdekében, amelyeket más vallásokban csak görcsös erőfeszítések árán és ritkán sikerült elérni, már ha egyáltalán sikerült. Ez tehát tulajdonképpen egy próbálkozás arra, hogy bizonyosságot és rendszert vezessenek be a vallásgyakorlatba és a célok eléréséhez használt módszerekbe. A Szcientológia keresi a lehetőségeket arra, hogy ésszerű eljárások alkalmazásával fegyelmet és rendet valósítson meg a vallásos útkeresésben. Ebben az értelemben a technológiai korszakban sok mindent véghezvittek abból, amit a metodizmus próbált megvalósítani a szociális fejlődés egy korábbi szakaszában, megpróbálva meggyőzni az embereket arról, hogy az üdvözülés célját ellenőrizött, fegyelmezett és tervszerű módszerekkel kell keresni. Míg a metodisták tényleges módszereit az akkori kereszténység szellemében viszonylag hagyományos nyelvezettel fogalmazták meg, addig a Szcientológia által támogatott módszerek magukon hordozzák egy olyan társadalom jegyeit, amely teljességgel elkötelezte magát a racionális és technológiai jellegű eljárások mellett. A Szcientológia által alkalmazott módszerek hasonlatosak a Mahájána

buddhizmusban az üdvözülés Bódhiszattva útjának hetedik szakaszával kapcsolatban említett *Upayaval* („a helyes módszerrel”). A buddhizmus ezen verziója értelmében a hívők a hetedik szakaszban transzcendentális Bódhiszattvává válnak, akik (csakúgy mint a Szcientológiában az Operatív Thetán) többé már nincs odakötte a fizikai testhez.

III/13. A Szcientológia elmélete – az auditálás, mint lelkeszi tanácsadás

A Szcientológia által alkalmazott eszközök lelkeszi tanácsadási formát alkotnak, amelyet kifejezetten *auditálási* technikák formájában szerveztek meg (az eredeti angol kifejezés a latin *audire* = meghallgatni szóból ered). Az auditálás sajátos technikáit és segédeszközeit olyan technológia formájában alakították ki, amelyek a Szcientológia vallásgyakorlat legalapvetőbb részét alkotják. Ez a vallásgyakorlati minta szükséges mindazok számára, akik meg kívánják tapasztalni a vallás üdvözítő előnyeit, ezért Hubbard erőfeszítései is arra irányultak, hogy a vallási megvilágosodás folyamatát olyan rendezett eljárások csoportjára korlátozza, amelyek lehetővé teszik a tudat egyre mélyebb rétegeinek szisztematikus feltárását. Ennek a módszernek, hasonlóan a Keresztény Tudomány elnevezésű szektában alkalmazott jóváhagyási eljáráshoz, meg kell szüntetnie mind a bűntudatot, mind pedig a múltbeli szenvedések és gonosztettek hatásait.

III/14. A Szcientológia elmélete – az üdvözülés fokozatai

Ebben a gyógyító és üdvözülési folyamatban két külön állapotot tükröző elvi szakaszt különíthetünk el, amelyeket Clearnek, illetve Operatív Thetánnak nevezünk. A Clear, amikor először találta magát szemben a Szcientológiával, még a múlt fájdalmas érzelmi élményeinek szellemi terheitől szenvedett. Az auditálásnak az a célja, hogy megpróbáljon tudatosítani olyan elveket, hogy az egyén kommunikálni tudjon a múltjával, hogy szembeszen azokkal az eseményekkel, amelyek

az érzelmi terhek növekedéséhez vezetnek, és ezáltal olyan állapotba kerülnek, amelyben képes lerázni magáról ezt a terhet, és teljes higgadtsággal, valamint józan megértéssel szemlélheti ezeket az ezidáig feledésbe merült nyugtalanító eseményeket. Ezáltal ezeknek a tényezőknek a káros hatásai szertefoszlanak. Leküzdhetők a pszichét blokkoló hatások, a bűnösség és az alkalmatlanság érzése, valamint a múltbéli traumák és véletlen érzelmi zavarok miatti komplexusok. Az egyén „jelen időbe jön”, azaz megszabadul azon események bénító hatása alól, amelyek a thetán „időnyomán” az eddigi életében vagy múltbéli életeiben következtek be. Az auditálás során a kommunikáció javításával a thetán olyan állapotba kerül, amelyben elhárulnak a múltbéli zavaró tényezők. Ezt az állapotot Clearré válásnak nevezzük, ekkor az egyénnek többé nincs saját reaktív elméje, szabad akarattal rendelkezik, legalábbis a saját létezését illetően. Az Operatív Thetán ugyanennek a folyamatnak egy magasabb szintjét képviseli, mivel az már a környezetét is képes ellenőrzése alá vonni. Többé már nem függ attól a testtől, amelybe a földi lét időtartamára költözött: úgy mondják, hogy valójában többé már nincs is a testben. Más szóval azt is lehetne mondani, hogy a működő thetán olyan lény, aki valóra váltotta teljes szellemi képességeit, és részesült a megváltásban. A „*Mi a Szciantológia?*” című aktuális munka (222. oldal, 1992. kiadás) szerint: „Az Operatív Thetán szintjén az egyén, mint szellemi lény, személyes halhatatlanságával foglalkoznak. A thetánnal az örökkévalóság viszonylatában foglalkoznak... Tehát léteznek a halandó embernél magasabb rendű állapotok.”

III/15. Vallási szerepek a Szciantológiában – az auditor

A Szciantológiában a vallási szolgálatokat négy, egymással kapcsolatban álló megbízott személy látja el, akiknek szerepei egyrészt kiegészítik, másrészt viszont bizonyos tekintetben átfedik egymást. Ezek a funkciók a következők: az auditor, az esetfelügyelő, a tanfolyamfelügyelő és a

káplán. Az auditornak alapvető szerepe van: az auditálás olyan alapvető fontosságú módszer, amely biztosítja a megvilágosodás azon formájának végleges megszerzését, amely révén az egyén üdvözülhet. Az auditor birtokában van annak a szakértelemnek, amely lehetővé teszi, hogy segítsen másokon és segítsen abban, hogy azok önmagukon segíthessenek. „Minden Szciantológia auditortól elvárják, hogy felszentelt lelkésszé váljon” (*Mi a Szciantológia?*, 557. oldal, 1992. kiadás), és minden auditornak el kell végeznie azokat a képzési tanfolyamokat, amelyek alkalmassá teszik őket a papi hivatásra, még akkor is, ha adott esetben pillanatnyilag nem kívánják magukra vállalni ezt a szerepet. Az auditor megtanulja, hogyan kell a lehető legsemlegesebben, klinikai módszerek alkalmazásával foglalkozni a nála támogatást kereső preclearekkel. A római katolikus egyházban elterjedt gyóntatótól eltérően az auditor nem cselekedhet saját vallási meggyőződése szerint és annak alapján, hogy ő személy szerint hogyan értékeli a preclear állapotát; sokkal inkább az a feladata, hogy részletesen betartsa az előírt eljárásokat. A Szciantológia minden lehetséges eszközzel igyekszik kizárni gyógyító és vallási szolgálataiból a véletlenszerű, esetleges és az egyéni vérmérséklettel összefüggő tényezőket. Minden lehetséges erőfeszítést megtesznek annak biztosítására, hogy az auditor érzelmi állapota ne zavarhassa az auditálás szabályos eljárásait és módszereit. Következésképpen a lelkészi tanácsadást, mindenekelőtt pedig főképpen az auditálás során végzett *üdvözülési tanácsadást* sokkal fontosabb módszernek tekinthetjük, mint a hagyományos egyházak esetében, és itt a lelkészek jóval nagyobb, illetve pontosabb figyelmet fordítanak ennek végrehajtására. A Szciantológusok számára a üdvözülési tanácsadás nem egyszerűen annyit jelent, hogy az egyik egyén személyes meggyőződése vagy eltérő hatásköre alapján véletlenszerűen tanácsot ad egy másik személynek, hanem módszeres és irányított igyekezetet takar, ami azt szolgálja, hogy előmozdítsa a önmegvilágosodást és a szellemi gyarapodást.

III/16 . Vallási szerepek a Szcientológiában – az esetfelügyelő

Az auditálási eljárások szabályszerű végrehajtását illetően a felelősség az esetfelügyelőt terheli. Az esetfelügyelő egyik legfontosabb funkciója azoknak a feljegyzéseknek a gondos áttekintése, amelyeket az auditor az adott auditálás alkalmával készített. Ezek a feljegyzések nagymértékben technikai jellegűek, és egy megfelelően kiképzett auditor kivételével a kívülálló számára érthetetlenek – az alkalmazott auditálási eljárásra, az E-méter által jelzett válaszreakciókra, valamint a preclarek előmenetelére vonatkozó észrevételeket tartalmazzák. A feljegyzéseknek kellő alapossággal kell tükrözniük, hogy a preclear vallási előmenetelére összhangban áll-e a Szcientológia által hirdetett üdvözléstanál. Az esetfelügyelő képes értelmezni ezeket a technikai észrevételeket, hiszen maga is magasan képzett auditor, aki esetfelügyelőként kiegészítő, speciális oktatásban részesült. Az esetfelügyelő ellenőrzi, hogy az auditálás az előírt normáknak megfelelően történt-e, az auditor szabályszerűen alkalmazta-e a megfelelő módszereket, valamint hogy a preclear megfelelő előmenetelt tanúsít-e. Az auditálás során felmerült esetleges hibákat az esetfelügyelő észleli és kijavítja. Az esetfelügyelő megkövetelheti, hogy a hibázó auditor ismételten vegye át a hibásan alkalmazott tételeket, és gyakorolja be a szabályszerű eljárást, biztosítva ily módon, hogy a hibák ne ismétlődhessenek meg. Minden egyes auditálási ülés után kijelöli az auditálás következő szakaszát. Mivel az emberek különbözőek, ezért az esetfelügyelő minden egyes esetet egyénileg tanulmányoz, hogy meghatározhassa a leginkább megfelelő alkalmazandó eljárásokat, és biztosítsa, hogy a preclear lelkiekben megfelelő előmenetelre tegyen szert. Következésképpen az

*A Szcientológusok
lelkési
tanácsadása...
egy szisztematikus
és irányított
törekvés az
önmegvilágosodás
és a szellemi
tudás
előmozdítására.*

esetfelügyelő biztosítja a Szcientológia auditálás szabályszerű levezetését és irányítását.

III/17. Vallási szerepek a Szcientológiában – a tanfolyamfelügyelő

A tanfolyamfelügyelő még inkább a Szcientológia gyakorlatának alapvető kérdéseivel foglalkozik, mint az auditor. Ő tartja az oktatást az auditorok számára a Hubbard által előírt pontos normatívákról. A tanfolyamfelügyelő a Hubbard által kidolgozott tanulmányok módszertani szakértője. Arra oktatták ki, hogy felismerje az egyes értelmezési zavarokat, és elhárítsa azokat az esetleges nehézségeket, amelyekkel a Szcientológia irodalmat tanulmányozók szembe találhatják magukat. A tanfolyamfelügyelő biztosítja, hogy a Szcientológiát tanulmányozók megértsék a Szcientológia elméletét, és a gyakorlatok, illetve feladatok végrehajtása közben magas fokon tudják alkalmazni azt. Más tanfelügyelőktől eltérően a tanfolyamfelügyelő nem adja elő és semmilyen módon nem ajánlja fel az adott témával kapcsolatos saját értelmezését és véleményét. Ez egy nagyon fontos dolog, mivel a Szcientológusok hisznek abban, hogy a Szcientológia csakis akkor hozhat megfelelő eredményeket, ha következetesen követjük a Szcientológia írásait, pontosan úgy, ahogy az Hubbard műveiben olvasható. Az oktató részéről a tanulóknak adott szóbeli magyarázatok, függetlenül attól, hogy azok akaratlanul történtek-e vagy sem, elkerülhetetlenül az eredeti anyag módosítását eredményeznék. Következésképpen a tanfolyamfelügyelőnek szakszerűen szakértőként kell felismernie az olyan helyzeteket, amikor a tanuló problémával találja magát szembe, és értenie kell ahhoz is, hogy hogyan vezesse el a tanulót addig a pontig, amelyben az a saját erőfeszítései révén megtekintheti a megoldást.

III/18. Vallási szerepek a Szcientológiában – a káplán

Minden Szcientológia gyülekezetnek és misszióknak van egy káplánja. A káplán képzett auditor, és a lelkipásztori kurzus felkészítésének lényeges részét képezi. Ez a kurzus a Szcientológiát olyan vallásként, olyan közvetítőeszközként mutatja be, amelynek segítségével az ember megváltást találhat. A kurzus magában foglal egy bevezetést a világ nagy vallásainak tanításaiiba; tartalmazza a legfontosabb egyházi szolgálatok és szertartások oktatását, a Szcientológia hitvallásának és törvényeinek tanulmányozását, valamint erkölcsi tanításokat és az auditálás módszerét. A Káplán szerepének talán legfontosabb aspektusa a lelkesítő tanácsadás, de nem abban az általános értelemben, ahogy az az auditálás alatt történik, hanem inkább jóval tágabb értelemben véve, azaz a Káplánnak meg kell hallgatnia azokat a problémákat és nehézségeket is, amelyekkel a Szcientológusok a vallási tanítások és módszerek elsajátításakor találták szembe magukat. A Káplánok megpróbálják egyengetni az utat a szervezési munkák végrehajtásához, és ha hozzájuk fordulnak, a Szcientológia elveknek megfelelően megpróbálják értelmezni az erkölcsi, sőt akár a családi problémákat is. A konkrét Szcientológia szervezetben végzett tevékenységük során a káplánok olyan szerepet játszanak, mint a püspöki lelkész az állami egyházaknál. A Káplán a templomban végzett különböző szertartások (keresztelő, esküvő és temetkezési szertartások) alkalmával a miséző pap szerepét játssza. A heti istentisztelet alkalmával (melyet kényelmi okokból vasárnap tartanak) a Káplán vezeti a misét, amelyet egyfajta mindenre kiterjedő megfontoltsággal végez. A mise közben prédikációt is tart, ami nagymértékben hasonlít a nonkonformista egyházak lelkészeinek szerepéhez, amikor is magyarázó funkciót tölt be (azaz inkább magyarázó, mint szónok). Megállapításait minden esetben a vallás tanításaival és alkalmazási elveivel összhangban teszi.

III/19. Az egyházi célok elérésének technikai eszközei – vallás, és nem tudomány

A Szcientológia működésének és a Szcientológiával foglalkozó vallási szakértők tevékenységének megértéséhez fel kell ismerni a törvényszerűséget, hogy a Szcientológia a technikai eszközöket összekapcsolja a vallási célokkal. A Szcientológia végkövetkeztetéseinek vallási és üdvözléstani jellegét nem homályosíthatja el az a tény, hogy a Szcientológia a módszertan fontosságát hirdeti, technikai nyelvezetet használ, és következetesen a módszertani eljárásokra, illetve a részletesen kidolgozott szabályokra helyezi a hangsúlyt. A Szcientológia mint vallás olyan időszakban jelentkezett, amikor a tudomány dominált; módszerei magukon viselik annak a korának a jegyeit, amelyben létrejött. Alapvető állásfoglalását részben az a gondolat képviseli, hogy az embernek ésszerűen kell gondolkodnia, és ellenőrzése alatt kell tartania saját erőteljes, de háborgó érzelmeit. Csakis ily módon érheti el az ember a teljes akarati szabadságot és az önmegvalósítást, amely a Szcientológusok vélekedése szerint joga és kötelessége is. Az üdvözléshez az egyénnek következetesen és állhatatosan kell alkalmaznia a világosan részletezett megfelelő szabályokat. A Keresztény Tudomány nevű szektához hasonlóan a Szcientológia is bizonyosságokkal próbál foglalkozni. A Szcientológiának az a végcélja, hogy túlhaladja a tapasztalaton alapuló bizonyosságot, és követői transzcendentális, metafizikai és vallási elveket valljanak magukénak, még akkor is, ha a vallás a személyes tapasztalatokat mint a személyes meggyőződés vagy bizonyosság útját emlegeti. A Szcientológia fejtegetések tudományos stílusa nem csökkenti azok vallási státusát és jellegét.

IV. A SZCIENTOLÓGIA EGYHÁZ FEJLŐDÉSÉNEK SZOCIOLÓGIAI ELEMZÉSE

IV/1. A Szcientológiai eszmék fejlődése – az előző életek

Az 1950-es évek közepétől kezdődően Hubbard már tudatában volt annak, hogy

az ember problémáinak megértése és magyarázata szempontjából fontos lehet a múltbeli életek vizsgálata. Az alapok, amelyeket Hubbard a New Jersey állambeli Elizabethben rakott le, tulajdonképpen annak a tanulmányozását jelentették, hogy milyen előnyökkel járhat az „előző testekben bekövetkezett halál körülményeinek visszaidézése” [Joseph A. Winter, *a Dianetikáról szóló orvosi jelentés: elmélet és terápia*, New York: 1951, 189. oldal]. Ez az érdeklődés vezetett arra a pozitív állásfoglalásra, hogy a múltbeli (valamint a korábbi) életekben bekövetkezett kedvezőtlen élmények „emlékképeket” alkotnak (olyan, a reaktív elmét alkotó benyomásokat vagy képszerű látomásokat, amelyek fájdalommal és tudattalansággal járnak együtt, és amelyek betegséget, gátlásokat és ebből következően irracionális viselkedést okoznak). Következésképpen bővíteni kellett a Dianetikát és a Szcientológiát, hogy meg lehessen szüntetni ezeket az emlékképeket, valamint azokat, amelyek az egyén jelenlegi életében bekövetkezett korai élmények miatt jöttek létre.

IV/2. A Szcientológia eszméjének fejlődése – a Dianetikától a Szcientológiáig

A szellemi életnek ez a törése egy másik, a gondolkodás univerzumaként emlegetett thétának nevezett szinten jutott kifejezésre, amelynek enturbulációja a fizikai univerzum miatt következett be. Az auditálás arra irányult, hogy megtisztítsák a théta szintet ezektől a terhelő tényezőktől. A théta szint fogalmát is finomították 1951-ben, amikor is azt „az élet forrásaaként, az élet heveként, szellemként, léleként” fogadták el (*A túlélés tudománya* című műben, I., 4. oldal). Ettől az időponttól kezdve mondhatjuk azt, hogy Hubbard hitvilága lélekgyógyászati rendszerré vált. Ez a fejlődés még inkább kifejezésre jutott, amikor 1952-ben Hubbard útjára indította a Szcientológiát, és ez az új, kibővített és nagyobb figyelemmel kísért hitrendszer magába olvasztotta a Dianetikát is, jóval részletesebben tagolt metafizikai alapokat biztosítva ahhoz. A *théta* most már *thetánná* vált, amely tulajdonképpen a lélek világo-

sabban leírt hasonlata, és most már nyilvánvalóvá vált a rendszer vallási jellege is. A thetánt úgy fogták fel, mint ami nem más, mint az egyén identitása, maga a személy (amely tudatában van annak, hogy tudatra ébredt), és a Szcientológia elmélete most már metafizikai igazolásul szolgált arra az üdvözüléstani feladatra, hogy hogyan szabaduljon meg a thetán a korábbi életekből (korábban elfoglalt emberi testekből) eredő kóros hatásoktól.

IV/3. A Szcientológia eszmekör fejlődése – a thetán és a test

Az egyén nem beszélhet úgy a thetánról, mint a „tulajdonáról”, mivel lényegében maga az egyén a thetán, aki beköltözött egy testbe; ebben az értelemben a thetánt már jóval fontosabbnak tekinthetjük, mint a hagyományos keresztény értelmezés szerinti lelket. A thetán – identitást keresve – belép a testbe (a születéskor, a születés után vagy akár a születés előtt). Ebben az értelemben a Szcientológia némi hasonlóságot mutat a buddhizmus reinkarnációs elméletében szereplő fogalmakkal. Hubbard azonban jóval konkrétabb és pontosabb jellemzést ad arra vonatkozóan, hogy hogyan történik a thetánok újbóli bejutása az egyes emberi testekbe, mint a buddhista írások bármelyike.

IV/4. A legközelebbi és a végső üdvözülés

A Szcientológia auditálás elsődleges célja, hogy kiszabadítsa a thetánt a reaktív tudat börtönéből: a végső cél a thetán képességeinek visszaállítása, oly módon, hogy az a reaktív tudat nélküli, stabil állapotba kerülhessen. A thetán abból az állapotból, hogy saját túlélésének közvetlen céljával van elfoglalva (az első dinamika) az üdvözülés lehetőségeinek egyre tágabban értelmezett felismerése irányába mozdul el, fokozatosan rátalál a családjára, a barátokra, az emberiségre, az élővilágra, az állatvilágra, a világmindenségre, felfedezi a különböző lelkiállapotokat, továbbá az örökkévalóságot és a Mindenhatót. Következésképpen, miután végighaladt és megismerte a nyolc dinamikát, a thetán

végleges célja egy olyan, többé-kevésbé Istenhez hasonló állapot elérése, amelyet a Szciantológusok a „teljes OT-nak” vagy „eredeti állapotnak” neveznek.

IV/5. A Szciantológia üdvözüléstana

A rendszer önmagában is egy üdvözüléstán, a megváltás elérésének alaptétele. Amennyiben úgy tűnne, hogy a végleges állapot túllépi az üdvözülésnek a keresztény vallásokban szokásosan lefektetett fogalmát, úgy ennek az az oka, hogy az üdvözüléstán szakavatottjai gyakran az elkövetkező és nem a végleges megváltás kérdéseit boncolgatják. A kereszténységben is Krisztus örökösének tekintik az embert, azonban az egyházi és a világi személyeket gyakran kielégítette az a korlátozott álláspont, mely szerint a lélek a végső stádiumban a mennyekbe jut. Ugyanakkor pedig néhány vallási mozgalomban – példa erre a mormonizmus – kifejezetten elismerik az isteni státus elérésének eszméjét. A periódusok, amelyekben belül az egyén üdvözülést találhat, eltérőek a Szciantológiában, azonban tanításaiban könnyen felismerhető az a gondolat, mely szerint hosszú távon a lélek megváltásra számíthat. A Szciantológia gyakorlata kihangsúlyozza, hogy a közvetlen megváltás az az állapot, amikor az egyén visszanyeri a józan gondolkodását, kigyógyul a lelki gyötrelmekből, és segítő erőt merít, hogy leküzdje a depressziót. Ezeket az álláspontokat a fentiekben felvázolt üdvözüléstani tételek igazolják.

IV/6. A buddhizmussal és a Szánkhja iskolával fennálló hasonlóságok

Az élet Szciantológia által bemutatott mechanizmusa jelentős hasonlóságokat mutat mind a buddhizmusban, mind pedig a hinduizmus Szánkhja iskolája által hirdetettekkel. A reaktív élmények felhalmozódása a tudatban bizonyos fokú hasonlóságot mutat a karma eszméjével. A múltbeli életek fogalma sok közös vonást mutat a keleti vallások által hirdetett reinkarnációs elméletekkel. Az a gondolat, hogy hozzáférhetünk a tudat különböző

szintjeihez, fellelhető a jógában (a jógaiskola közeli rokonságot mutat a Szánkhja iskolával), és a vélekedések szerint a jóga gyakorlati képesek természetfeletti erő megszerzésére.

IV/7. Az üdvözülés, mint globális és egyéni lehetőség

A végleges üdvözülés a thetán számára az emberiség, az állatvilág és az anyagi világmindenség túlélésének eszméjét foglalja magában, amelynek megvalósítási eszközéül a Szciantológia szolgál. Ez a társadalommal és az univerzummal kapcsolatos elem kétségtelenül felfedezhető a Szciantológiában. A „bolygó megtisztulásának” eszméjét (amely során „Clearek”, azaz olyan emberek jönnek létre, akiknek reaktív elméje teljesen megtisztult) célként tűzték ki. Némelykor azonban Hubbard áthelyezte a hangsúlyt, és például a következőket írta: „A Szciantológia nem a világ megváltásában érdekelt, hanem abban, hogy a precíz technológiai jártasság megszerzése révén képessé tegye az egyéneket saját személyiségük jobb megismerésére, amely nem más, mint a szellem.” (*A Szciantológia sajátosságai*, 1968, 5. oldal). Azonban ezekben a sorokban ki kell hangsúlyoznunk, hogy a világ megváltása az egyes thetánok üdvözülésétől függ – ez pedig egy tipikus evangélikus nézőpontot tükröz.

IV/8. Az erkölcs szerepe a Szciantológiában

Egyesek néha azt sugalmazzák, hogy a vallás jellemzően erkölcsi törvényeket ír elő, jóllehet a vallások jelentősen különböznek egymástól abban, hogy milyen mértékben kötelezték el magukat egy bizonyos sajátos erkölcsi törvény mellett. A Szciantológia kezdetben az egyén lehetőségeinek kiszélesítését tűzte ki általános célul. Mivel a szabadságra helyezte a hangsúlyt, ezért az erkölccsel kapcsolatban jóval engedékenyebb álláspontot képvisel, mint ahogy az a hagyományos keresztény egyházaknál megnyilvánul. Mindazonáltal a Dianetika egészen korai kitételeiből kiindulva Hubbard világossá tette, hogy az egyén felelősséggel tartozik

saját korlátainak létrejöttéért, valamint, hogy a thetán alapvetően jó teremtmény, és hogy a korábban elkövetett ártó tettek csökkentették le az erejét. Az, hogy a Szcientológiában az auditálásra helyezik a hangsúlyt, szintén megköveteli, hogy az egyén szembenézzen a saját problémáival és viselje a felelősséget saját boldogulásáért. Fel kell ismernie azokat az „ártó tetteket” (rossz cselekedeteket), amelyeket mind a jelenben, mind pedig korábbi életeiben elkövetett. Egy fontos publikációban, a *Bevezetés a Szcientológia etikába* című műben L. Ron Hubbard lefektette a Szcientológusoktól megkövetelt etikai normákat, és világossá tette, hogy az etika melletti elkötelezettségnek a hit szempontjából alapvető jelentősége van. Az egyén célja a túlélés – azaz a túlélés mind a nyolc dinamikán a saját magával és családjával való törődéstől az öröklét irányába mutató, úgynevezett isteni dinamikaként emlegetett belső késztetésig (lásd III/9. paragrafus). A túlélés, mint Szcientológia fogalom, megegyezik az összes vallás általános céljával – a túléléssel. Etikus cselekedetnek az adott cselekedet befejezését ésszerűen előmozdító viselkedést tartjuk. Következésképpen Hubbard szerint az egyénnek viselkedésével végre alkalmaznia kell az etikai normákat, és ésszerűen kell cselekednie, ha megváltásra számít, és ha ezt az egész emberiségre nézve elő kívánja mozdítani. Ily módon tehát, hasonlóképpen ahhoz, ahogy a buddhisták önös érdekből felelősséget vállalnak jócselekedetek végrehajtására, megkönnyítve ily módon jövőbeni sorsukat, a Szcientológusok számára az önmaguk és a nyolc dinamika által felölelt szélesebb kör túlélésének biztosítása érdekében az ésszerű – azaz etikus – viselkedés szintén elő van írva. Hubbard ezzel kapcsolatban a következőket írta: „Az etika az olyan cselekedetek összessége, amelyet az egyén azért vállal magára, hogy biztosítsa

A túlélés, mint Szcientológus fogalom, összeillik minden vallás általános érdeklődési irányával: a megmentéssel. Az etikus cselekvést olyan racionális viselkedésként fogják fel, amely e végcélhoz járul hozzá.

az optimális túlélést saját maga és mások számára az összes dinamikán. Az etikus cselekedetek a túlélés cselekedetei. Etika nélkül az ember nem képes a túlélésre” [17. oldal]. A túlélés fogalma nem azonos a pusztán túléléssel. Inkább olyan túlélést jelent, melynek következtében boldog állapotba kerülünk. „A túlélés az örömszerzésben mérhető le” [37. oldal]. Így tehát a túlélés, csakúgy mint a kereszténységben, a boldogság állapotával jár együtt. Azonban „a tiszta szív és tiszta kéz az egyetlen módja annak, hogy elérjük a boldogságot és a túlélést” [29. oldal]; következésképpen a gyakorlatban a túlélés eléréséhez ápolni kell az erkölcsi normákat. Ezzel kapcsolatban Hubbard a következőket írta: „Ami az eszményképeket, a tisztességet és emberbaráti szeretetet illeti, senki sem számíthat jó eséllyel a túlélésre, amíg ezek a dolgok hiányoznak.” [23. oldal] A Szcientológia erkölcsstana magában foglalja a megfelelő erkölcsi törvényeket, azonban messzebbre megy a Szcientológia etika elengedhetetlen racionalitásának igazolásában, melynek alkalmazását úgy tekinti, mint az egyetlen lehetséges módszert, aminek a segítségével orvosolhatjuk az egyre inkább romló modern erkölcsöt, megszüntethetjük az antiszociális magatartást, és megválthatjuk az emberiséget. 1981-ben Hubbard – állítása szerint – józan éssen alapuló erkölcsi tantételeket fogalmazott meg. Az általa megírt brosúrában ezeket az erkölcsi tantételeket „semmilyen más vallási tantételek részét nem képező egyéni munkaként” mutatta be, és szándékában állt széles körben terjeszteni azokat, megoldást kínálva a modern társadalom hanyatló erkölcsi normáinak orvoslására; a Szcientológusok azonban ezt az erkölcsi törvényt a vallás részeként honosították meg. Ez az erkölcsi törvény jelentős mértékben tükrözi mind a tíz parancsolatot, mind pedig a keresztény erkölcsnek a

modern nyelvben kifejezésre jutó egyéb tantételeit, hozzáadva az előtérbe helyezett elvek közül többnek a szociális, funkcionális és pragmatikus igazolását. Ez az erkölcsi kódex tiltja a gyilkosságot, a lopást, a hazugságot; tilt mindenfajta törvénytelen cselekedetet, a jó szándékú emberek zaklatását; ezenkívül többek között előírja a szexuális partnerhez való hűséget, a szülők tiszteletét, a gyermekek megsegítését, a mértékletességet, az igazságos vezetés támogatását, a kötelezettségek teljesítését, a más felekezetiük tiszteletben tartását, az egészség és a környezet ápolását, a szorgalmat és a megfelelő kompetenciát. Magában foglalja mind a negatív, mind pedig a pozitív kifejezéseket, azaz tulajdonképpen olyan aranyszabálynak számít, amelyet a keresztény hagyományokban gyakran a következőképpen emlegetnek: „Amint akarjátok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is akképpen cselekedjete velük.” A brosúra arra biztatja olvasóit, hogy juttassák el a másolatait minden olyan személynek, akinek a boldogságáért és túléléséért az olvasó felelőséget érez.

IV/9. A Szcientológia vallási követelményei

A fentiekben leírt különböző vallási vonatkozású megállapítások ellenére a Szcientológia kezdetben nem a vallás igényével lépett fel. Még 1954-ben sem tárult fel teljesen a Szcientológia vallási jellege, amikor 3, bizonyos mértékig eltérő nézeteket valló egyház egyesült a Szcientológia égíse alatt. Hubbard azonban hangoztatta, hogy a Szcientológiának vallásos céljai vannak. Ezzel kapcsolatban a következőket írta: „A Szcientológia megvalósította az ember írásos történelme óta mindig is hangoztatott célt, nevezetesen a lélek felszabadítását a bölcsesség által. Ez messze a legintellektuálisabb vallás azok közül, amelyek az 1950-es évekig ismertté váltak Nyugaton. Ha mi, mindenfajta terápia nélkül egyszerűen csak hirdetnénk az igazságot, már akkor is civilizálnánk a barbár Nyugatot” [Az emberi képesség megteremtése, 1954, 1968, 180. oldal]. Kétségtelen, hogy Hubbard a kereszténységet a buddhizmusnál

bizonyos tekintetben kevésbé fejlettnak tartotta, úgy hivatkozva a krisztusi utolsó ítélet napjára, mint „...barbár beavatkozás, ahogy azt Gautama Buddha mondotta, a léleknek a születés és a halál ciklusából történő felszabadításába” [Phoenix előadások, 1968, 29-30. oldal]. A Szcientológia önmagában a „legősibb és legteljesebb értelemben” vett vallás [ibid, 35. oldal]. A Szcientológia karaktere című 1968-ban írt művében Hubbard ismételten kifejtett néhányat ezen korábbi nézetei közül, továbbá azon igényét is, hogy a Szcientológia alapjai között számításba kell venni a Védák, a Tao, Buddha, a zsidók, Jézus, valamint számos más filozófus téziseit. A Szcientológia „hozta meg az első olyan vallási módszertant, amellyel leküzdhetjük a lélek elhanyagolásával kapcsolatban jelentkező nyomasztó hiányosságokat” [10. oldal]. Hubbard a Szcientológiát úgy tekintette, hogy az egyesíti magában Gautama Buddha becsületességét és pontosságát, valamint Henry Ford rendkívül produktív gyakorlatiasságát [12. oldal]. Az auditort az auditálási módszerben gyakorlatot szerzett személynek tekintette, a Szcientológiai nevelést pedig vallási oktatásnak tartotta.

IV/10. L. Ron Hubbard, mint vallási vezető

Gyakran elhangzott az a kijelentés (Hubbard követőitől, illetve magától az érintettől), hogy a vallási mozgalmak megalapítói olyan, a látomások megjelenítését véghezvivő személyek, akiken keresztül maga a Legfelsőbb Lény nyilatkozik meg. A vallási vezetésnek ez a prófétai módszere az általános zsidó-keresztény hagyományokon alapuló vallási mozgalmakra jellemző, a hindu-buddhista hagyományokban azonban a vallási vezető inkább tipikusan egy olyan tanítómester formájában jelenik meg, aki segít megmutatni híveinek a megvilágosodás felé vezető, általa kitaposott utat. Hubbard ebben a tekintetben sokkal inkább ez utóbbi modellnek felel meg. Ő olyan tanítóként lép a színpadra, aki ahelyett, hogy neki tulajdonított vallási igazságokkal állna elő, az állítások szerint olyan tudományos kutatáson alapuló

tényeket fedezett fel, amelyek olyan, meghatározott gyógyászati módszereket és metafizikai tudáshalmazt jelentenek, amelyek magyarázatul szolgálnak az ember felsőbbrendű létezésére és végső küldetésére. A jelenkori Szcientológia munkái a Hubbard által leírtak mintájára épülnek, akit előszeretettel írnak vagy ábrázolnak zseniként, nagymértékben az olyan magaslatló jellegű életrajzok stílusához igazodva, amelyek célja, hogy növeljék a próféták, a vallási vezetők és az egyházi mozgalmak alapítóinak tekintélyét, és felmagasztalják azok egyedülálló tapasztalatait [például lásd *Mi a Szcientológia?*, 1992-es kiadás, 83–137. oldalak]. Szerepüket és felmagasztalt tekintélyüket illetően a keresztényi hagyományokban Mary Baker Eddy, a Keresztény Tudomány szekta megalapítója, és a XIX. század végén, valamint a XX. század elején jelentkező különféle „Új gondolat” elnevezésű mozgalmak vezetői állnak a legközelebb Hubbardhoz.

IV/11. A vallás és az egyház szervezeti felépítése

Egyáltalán semmi szükség sincs arra, hogy egy vallást vagy egy hitrendszert egyház formájában építsünk fel. A Szcientológia hitrendszerének egyházi elemei nyilvánvalóak voltak a mozgalom bejegyzett egyházi szervezetei számára, és ezek az elemek együttvéve kétségtelenül igazolják annak vallásos rendeltetését. A Szcientológia azonban még akkor is meg tud felelni ezeknek a követelményeknek, ha az egyház felállítása lenne a vallás feltétele. Az egyház megalapítására, valamint a hitvallások és kódexek közzétételére az 1950-es években került sor, amikor a meghatározott vallási ceremóniák formáját is előírták. A Szcientológia hitvallása és kódexei, valamint az előírt vallási szertartások alkották a Szcientológia hitrendszeréhez hallgatólagosan hozzátartozó intézményes kötelezettségeket. A Szcientológia egyházi struktúrája hierarchikus, tükrözve a tanainak elsajátításához szükséges többszintes oktatási és szellemi megvilágosodási rendszert. Az alsóbb

szintű szervezetek a misszióknak nevezett egyházi képviseletek. Az egyház alsó ranglétráján található szervezetek a káplánoknak a lelkésszé avatásig tartó alapvető oktatását végzik, és az „egyházközségi” tagok helyi gyülekezeteit szolgálják. Az egyház szervezeti felépítésének ez a fokozata alkotja a rendszer magvát. A ranglétrán efelett elhelyezkedő szervezetek a magasabb szinten álló auditorok oktatását és az auditálást végzik. A felsőbb szinten álló szervezetek útmutatást nyújtanak az alsóbb szintű intézményeknek. Ennek a struktúrának megfelelően az egyház olyan világi emberekből álló önkéntes lelkészi szolgálatot alapított, akik hajlandók részt venni a szociális és a kommunikációs munkával kapcsolatos oktatásban. Maga az említett lelkészi rend is hierarchikus felépítésű, azaz az egyes szintek attól függően tagozódnak, hogy az érintettek igazoltan mely képzési kurzusokat végezték el. Az alsó képzési szinten található önkéntes lelkészek egyebek között börtön- és kórházlátogatásokat vállalnak magukra, míg a felsőbb szinteken lévők, ahol számuk ezt lehetővé teszi, megpróbálnak tagokat toborozni a Szcientológusok meglévő gyülekezetébe. Az átfogó formális vallási struktúra bizonyos hasonlóságokat mutat a keresztényi felekezetek szervezeti felépítésével, az oktatási és a vallásgyakorlati módszerek azonban eltérőek lehetnek. Nagy vonalakban párhuzamot vonhatunk a Szcientológia Egyház önkéntes káplánja, illetve az anglikán egyház és más egyházak nem hivatásos diakonátusi tagjai között.

IV/12. A Szcientológia hitvallása

Az 1966-ban íródott *A Szcientológia Alapító Egyházának szertartásai* című munkában erre vonatkozóan azt a magyarázatot találjuk, hogy „a Szcientológia vallásgyakorlat során nem alkalmazunk imádságokat, nem gyakorlunk ájtatosságot, és nem fenyegetőzünk a kárhosszal. Mi a Szcientológia tudománya által felfedezett tényeket, igazságokat és fogalmakat alkalmazzuk”

[7. oldal]. A Szcientológia Egyház hitvallása nagyon nagy figyelmet fordít az emberi jogokra. Azt a meggyőződést hirdeti, hogy az embereket Isten egyenlőnek teremtette, és joguk van arra, hogy gyakorolják saját vallásukat és szertartásaikat; joguk van saját életükhöz, hogy józanul gondolkodjanak, joguk van az oltalomra, valamint arra, hogy „létrehozzák, kiváltszák és segítsék vagy támogassák saját szervezeteiket, egyházaikat és kormányait”, továbbá arra, hogy „szabadon gondolkodjanak, valamint szóban és írásban szabadon kifejezzék a véleményüket...”. A Szcientológia ezenkívül azt a meggyőződést is hirdeti, hogy „az emberi elme tanulmányozását és a lelki eredetű betegségek gyógyítását nem szabad elidegeníteni az egyháztól, vagy kizárólag a nem vallásos terület hatáskörébe helyezni azt”. A Szcientológia fenntartja azt az álláspontot, „hogy az ember alapvetően jó, és hogy túlélésre törekszik; hogy a túlélés az önmagával, embertársaival, valamint az univerzummal megvalósított kapcsolatától függ”. A Szcientológusok állítják továbbá, hogy „...mi, az Egyház hisszük, Isten törvényei tiltják, hogy az ember elpusztítsa saját fajtát; hogy tönkretégye mások józan gondolkodását; hogy tönkretégye vagy rabszolgasorsba döntse mások lelkét; hogy megakadályozza vagy csökkentse embertársainak vagy emberek csoportjának túlélési esélyét. És mi, az Egyházhoz tartozók hisszük, hogy a lélek megváltásra találhat, és egyedül a lélek képes arra, hogy megmentse vagy meggyógyítsa a testet”.

IV/13. A Szcientológia vallási ceremóniái

Jóllehet a Szcientológia Egyházban előírt esküvői és temetkezési szertartások némiképpen eltérnek a hagyományostól, azonban mégsem különböznek alapvetően a nyugati társadalmakban általánosan elfogadottól. A „névadási ceremóniának” nevezett keresztelési szertartás azonban már határozottabban tükrözi a Szcientológia hitrendszer elveit. Célja, hogy segítse a nemrégiben megérkezett thetánt abban,

hogy az elfoglalja ideiglenes testét. Amikor a thetán beköltözik egy új testbe, akkor – a vélekedések szerint – nincs tudatában az identitásának, és ez a „névadási ceremónia” tulajdonképpen egy módszer arra, hogy segítsük őt, hogy megtanulja az új test identitását, megismerje ennek a testnek a szülőit és a névadó szülőket, akik segítenek az új életében. Ennélfogva ez a szertartás tulajdonképpen egy orientáló jellegű folyamat, amely teljességgel a Szcientológia metafizikai tanításainak megfelelően zajlik le.

V. AZ ISTENIMÁDAT ÉS AZ ÜDVÖZÜLÉS FOGALMAI

V/1. Az istenimádat – a változás koncepciója

A teisztikus vallások – amelyek között hagyományosan megtaláljuk a kereszténységet is – fontosságot tulajdonítanak az istenimádatnak, amely tulajdonképpen az istenség előtti tiszteletadást és hódolatot, az alázatot, az adott istennek való behódolást, az imádság (kommunikáció Istennel) formális megnyilvánulását, valamint Isten felmagasztalásának kinyilatkoztatását és az Isten nyújtotta előnyökért járó hálaadást jelenti. (Korábban az istenimádat fogalma magában foglalta az áldozat bemutatását – amely lehetett állat vagy ember –, és a bosszúálló vagy irigy istenség kiengesztelésével kapcsolatos cselekedeteket is. Az istenimádat fogalma azonban megváltozott, és annak korábbi formáit jelenleg törvénytelennek nyilvánítják. Az istenimádat eszméje mind a hagyományos egyházaknál, mind pedig az új mozgalmak körében a szemünk láttára változik.) Az istenimádat hagyományos értelmezése általában Isten (vagy istenségek) felsőbb jóváhagyásával vagy egy olyan személyiséggel kapcsolatos, aki imádatra méltó helyzet vagy cselekedet tárgyát képezi. Az istenimádatnak ez a meghatározása, amely az angol királyi udvarban nemrégiben alkalmazott istentiszteleti szokásoknak felel meg, szigorúan a történelmi zsidó–keresztény–moszlim vallásgyakorlati modellre épül. A tapasztalatokból kiindulva azonban

nyilvánvaló, hogy az istenimádat ebben az értelemben nem jelentkezhetsz az összes vallásnál, ahol pedig megjelenik, ott jelentős különbségeket mutat, amelyek közül néhányat az alábbiakban tárgyalunk meg.

V/2. Az istenimádat különböző változatai – a Théraváda buddhizmus

Először is: a Théraváda buddhizmus – annak letisztult formájában – és néhány más vallás is kijelenti, hogy nem létezik felsőbbrendű istenség, csak egy olyan alapvető törvény vagy alapelv, amely se nem követeli meg, se nem függ a hívők istenimádatától, dicsőítésétől vagy az istentisztelettől. Ennél a vallásnál általánosan elfogadott tény, hogy a Legfelsőbb Lény nem a vallás elengedhetetlen feltétele, következésképpen – ha fenntartjuk ezt az elméletet – az istenimádat meghatározását a keresztényi hagyományok által előírtaktól eltérően tágabb értelemben kell elfogadnunk.

V/3. Az istenimádat különböző változatai – a Nichiren buddhizmus

Másodsor: léteznek olyan vallási mozgalmak, pl. a Nichiren buddhizmusban, amelyek tagadják a Legfelsőbb Lény létezését, ugyanakkor előírják egy meghatározott tárgy imádatát. A Szoka Gakkai buddhisták, akiknek mozgalma mintegy 15 millió hívet számlál, közülük 16 ezret Nagy-Britanniában, a Gohonzont imádják, azaz egy olyan mandalát, amelybe az alapvető igazság szimbólumait vagy képleteit vészték be. A Gohonzon imádatától a buddhisták áldásra számítanak. Tehát az istenimádat keresztény értelmezéséhez hasonló fogalma akkor is kialakulhat, ha nyilvánvalóan tagadják a Legfelsőbb Lény létezését.

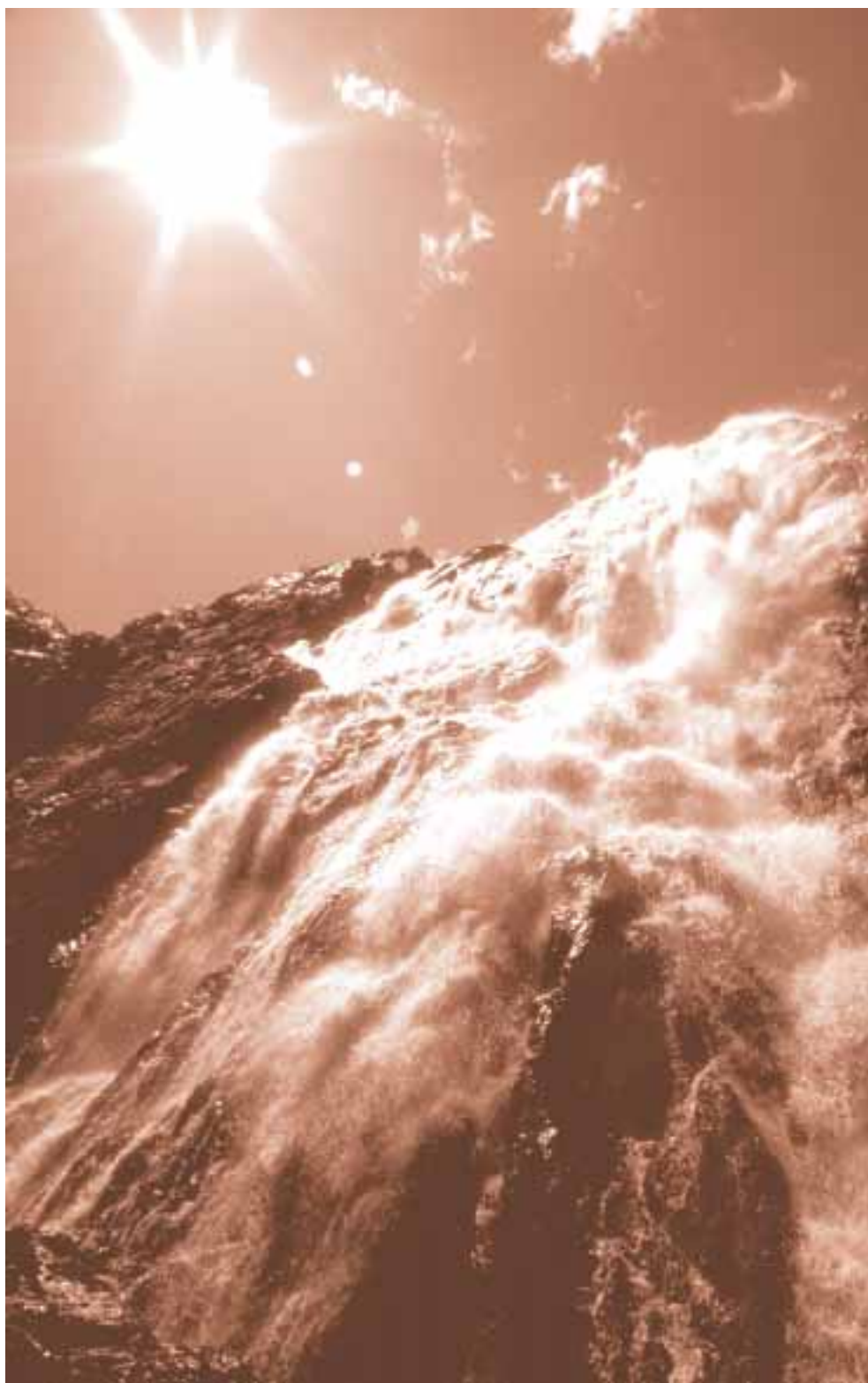
V/4. Az istenimádat különböző változatai – a kvékerek

Harmadsor: a tiszteletadásnak és az alázatnak még a széles körben elterjedt keresztény hagyományokon belül sem kell tartalmaznia olyan sajátos viselkedési formákat, mint amelyek az ortodox, a ró-

mai katolikus és az anglikán egyházi felekezeteknél megfigyelhetők, ahol előfordulhat, hogy a hívők meghajolnak, térdre vagy arcra borulnak, dicsőítő, köszönetnyilvánító, áldó és kérdőszavakat mondanak, áldásért könyörgő, esdeklő ima mellett. A kereszténységben belül több olyan mozgalom is létezik, amelyek eltérő vallásgyakorlatot folytatnak: meggyőző példaként szolgálnak erre a kvékerek. A kvékereknél is él a tiszteletadás hagyománya, ők azonban nem alkalmaznak olyan formális tiszteletadási ceremóniákat, mint az írott vagy szóbeli imádságok, egyházi zsolozsmák éneklése, vagy egyházi énekek kántálása; a gyülekezeti összejövetelek náluk gyakran teljes csendben zajlanak.

V/5. A vallásgyakorlat változatai – a Keresztény Tudomány

Negyedsor: Mind a régen fennálló egyházakon, mind a számtalan, viszonylag újkori vallási csoportokon belül megfigyelhető egy olyan irányú tendencia, hogy Isten eszméjét, ideáját egyre növekvő mértékben elvont, absztrakt fogalmakkal fejezzék ki. Mivel néhány jelentős hatással bíró modern teológus – gyakran az Isten, mint személy gondolatának elvetésével – újradefiniálta Istenről alkotott fogalmainkat, az istenkép, a vallásgyakorlás régebbi fogalmai helyenként anakronisztikusnak tűnnek [lásd IV/3 paragrafus]. A közvélemény-kutatások feltárták, hogy az Istenben hívők egyre növekvő hányadánál figyelhető meg, hogy nem hiszik azt, hogy Isten egy személy, hanem úgy tartják, hogy Isten valamiféle erő. Az újonnan kialakult vallási mozgalmaknál is megfigyelhetők időnként az ilyen jellegű, modernebb, az istenség absztrakt felfogásához igazított „istentiszteleti” formák. Ennek egy képviselője a Keresztény Tudomány (Christian Science). Mivel ennek a mozgalomnak – mely egyébként több mint hetven évvel előzte meg a Szcientológia kialakulását – számos közös vonása van a Szcientológiával, és a Keresztény Tudományt már régóta vallásként ismerik el, a mozgalomra jellemző vallási attitűd,

istenkép, viszonylag teljesen feltárt. A Keresztény Tudományban Isten mint „Eredet”, „Élet”, „Igazság”, „Szeretet”, „Tudat”, „Szellem” és „Lélek” van definiálva. Ezek a személytelen absztrakciók nem követelik meg az alázat, az istenfélelem, a tisztelet nyílt megjelenését és manifesztációját, és ezek a diszpozíciók rárimelnek a Keresztény Tudomány templomi szolgáltatainak behatárolt kifejeződéseire. Mary Baker Eddy (a Keresztény Tudomány alapítója) vallásgyakorlatról alkotott véleménye legjobban a könyvéből vett idézetekkel szemléltethető (*Tudomány és Egészség – Kulcs a Szentíráshoz*):

„A hallható, érthető imák soha nem végezhetik el a spirituális megértés, fel fogás feladatát... A hosszú imák, a vallásos babonák és hiszekegyek szárnyát szegik a szeretetnek, és emberi köntösbe öltöztetik a vallást. Bármi, ami elanyagiasítja, materializálja istenképünket, kerékkötőjévé válik az ember spirituális felemelkedésének, és elejét veszi annak, hogy az a hibáin felülemelkedve képes legyen erejét, hatalmát demonstrálni.” [4-5. old.]

Szereted-e a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből? Ebben a parancsolatban sok minden van, még az összes, tisztán materiális érzékelés, vonzalom és imádat feladása is. [9. old.]

Jézus története új naptárat teremtett, amelyet keresztény kornak nevezünk; de nem képezte alapját semmilyen rituális imádatnak. [20. old.]

Azt mondják, hogy az a kifejezés, hogy isten szolgálata, olyanná vált, hogy általánosan közös imádatot kezdett jelenteni a napi cselekedetek helyett. [40. old.]

Csak annyira imádunk szellemileg, amennyire már nem imádunk anyagilag. A kereszténység lelke a szellemi áhítatosság. Az anyag közegén keresztül folyó imádat a pogányság. A zsidó és más rituálék az igaz imádat fajtái és árnyékai. [140. old.]

Az izraeliták az anyagra összpontosították gondolkodásukat a szellemi imádatára tett kísérletükben. Számukra az anyag a lényeg volt, és a Szellem volt az árnyék. Arra gondoltak, hogy anyagi nézőpontból imádják a Szellemet, de ez lehetetlen volt. Lehet, hogy Jehovához folyamodtak, de nem volt bizonyíték arra, hogy imájuk meghallgatásra talált, mert nem értették Istent eléggé ahhoz, hogy képesek legyenek bemutatni gyógyító hatalmát. [351. old.]

Bár a Keresztény Tudomány gyülekezeteiben használják az Úr imáját, ezt az imát Eddy tanításai szerint számos megerősítésre lefordítják. A Keresztény Tudományban a csendes ima az „igazságok” megerősítése, nem esdeklés, Isten egy „Elv”, amit demonstrálni kell, nem egy „Lény”, akit békíteni vagy engesztelni kell. Ezért a Keresztény Tudományban az imádat más formát, hangulatot és kifejezést ölt, mint a hagyományos egyházakban.

V/6. Vallási élet definiálása nem a vallásgyakorlás formái, hanem annak céljai által

A fenti megjegyzések a vallási életben tapasztalható különbségekről, jelzik annak szükségességét – ha az összes megfelelő gyakorlati bizonyítékot számba akarjuk venni –, hogy a vallási életnek sokkal tágabb definíciót adjunk, mint az, amelyik egyetlen konkrét hagyomány feltevésére szorítkozik, illetve attól függ. A vallás gyakorlásának azok a formái, amelyek a keresztény egyházakban hagyományosak, nem merítik ki az összes különböző módot, ahogy a vallási élet folyhat, illetve folyik (még a keresztény egyházakon belül sem). Különbséget kell tennünk a vallási élet külső formái (amelyek lehetnek egyéniek, helyiek, területre jellemzőek vagy nemzetiek) és a vallási élet céljai között, amit egyetemesnek tekinthetünk. A vallási élet célja kapcsolatot létrehozni a hívő és a természetfeletti végső (lény, tárgy, elv, tényező, „létalap” vagy „ügy” között)

bármilyen módon is képzelje el ezt a legvégső dolgot a vallási gyülekezet, amelyhez a hívő tartozik, szem előtt tartva a megváltás vagy megvilágosodás végső elérését. Ha hangsúlyozzuk, hogy a vallási élet meghatározó tulajdonsága annak céljában található, az nyilvánvalóvá teszi a kulturális relativitását a különböző formáknak, melyeket a vallási élet ölt. Amint a vallási életet annak céljaira hivatkozva definiáltuk, megérthetjük a legvégső dologról alkotott különböző elképzeléseket, melyek a bálványoktól a transzcendentális törvényekig terjednek. Egy bálványt zsarnokként imádnak, aki szívességeket tesz, illetve sebeket ejt; egy emberszabású istenség inkább egy bizalmon, de ugyanakkor függőségen is alapuló kapcsolatot hangsúlyoz; a legfelsőbb lényről alkotott kifinomultabb elképzeléseken alapuló vallási élet kevesebb hangsúlyt helyez az istenség érzelmi szélységére, és a kedély harmóniájának keresését hangsúlyozza általánosabb etikai elveknek megfelelően; egy teljesen elvont végső igazság, törvény vagy tényező tisztelete gyakran a tudás szétáramlásával, a megvilágosodás elérésével és a teljes emberi potenciál kihasználásával foglalkozik. Mindezeket a különbözőképpen megfogalmazott célokat tekinthetjük úgy, mint az ember törekvését a megváltásra, bármilyen különböző is legyen a megváltásról magáról alkotott elképzelés. A legvégső dolognak, az ember „létalapjának” tisztelete, bárhogyan is van lefestve, általános jellemzője az élet iránti tiszteletnek és törődésnek, mely nem függ semmilyen kultúrához kötött viselkedési formától vagy normától.

V/7. *A vallási élet költőiségének hanyatlása*

Sokvallású társadalmakban, az arról kialakult elképzelést, hogy mi alkotja a

vallási életet, absztrakt kifejezésekkel kell kifejeznünk, ha a vallás sokféleségét megfelelően akarjuk nyugtázni. A jelenlegi és folytatódó trendek a vallás területén absztrakt és könnyebben egyetemessé tehető kifejezés felé mutatnak. Ez nemcsak a jelentős teológusok és a papság körében igaz, hanem sok új vallási mozgalomban is nyilvánvaló. Egy tudományos és technológiai korban az ember könnyen képzel el az istenséget vagy a legvégső dolgot, oly módon, hogy az összeillőbb legyen a tudományos és technikai tapasztalatokkal, még akkor is, ha a nyelvnek és fogalomalkotásnak ez a fajtája ellentétben áll a hagyományos költői képzelettel, mely egykor jellemző volt a vallási kifejezésre. A költőiség folyamatosan marad el nemcsak az új mozgalmakban, de az úgynevezett hagyományos egyházakban is, ahogy azt láthatjuk a római katolikus egyház liturgiájának reformjaiból a második vatikáni zsinat óta, és abból is, hogy a gyakori hétköznapi imák könyvét az anglikán egyházban prózaibb, hétköznapiabb és köznyelvibb kifejezésformák váltották fel. Ezek az egyházakon kívül, olyan mozgalmakban, melyekben a hagyományok legkisebb tiszteletére sincs kötelezettsége, az új nyelv és új istentiszteleti formák megteremtése még nagyobb szabadságot élvezett. Ezen mozgalmak között találjuk a Szciantológiát is.

A Szciantológia olyan mozgalom, amely sokféle vallási hátterű embereket fogad magába, és amely a teremtés, az élet értelme és az üdvözülés új fogalmait hangsúlyozza.

V/8. *A kommunikáció, mint a Legfelsőbb Lény tisztelete*

A Szciantológia a Nyolcadik Dinamika formájában egy teljesen absztrakt fogalmat tár elénk a Legfelsőbb Lényről. A Szciantológusok arra töreksenek, hogy tudatosságukat és megértésüket kiterjesztve a létezés összes dimenzióját

megértsék, azzal a céllal, hogy segítsék a Legfelsőbb Lényt, illetve a Végtelen túlélését, és részei legyenek annak. A Szcientológusok tisztelik az életet, és elismerik, hogy Isten a létezés végső alapja, ez az elismerés azonban nem von maga után olyan konkrét viselkedésformákat, melyek akár csak megközelítik azokat a cselekedeteket, amelyeket a hagyományos keresztény egyházakban „istentiszteletnek” tartanak. A Szcientológia olyan mozgalom, mely különböző vallási háttérrel rendelkező embereket ölel fel; mely a teremtésnek, az élet értelmének és a megváltásnak új fogalmait hangsúlyozza, s tanításai több nagy vallási hagyományból és átfogó tudományos irányzatokból is merítenek. Ezért teljesen helyénvaló, hogy a Szcientológia elméletei absztrakt és egyetemes szavakkal fejezhető ki, a vallási életről alkotott fogalma pedig megkönnyíti ezeket a célokat. Az általános állásfoglalás a következőképpen fejezhető ki: „A Szcientológiában a kommunikáció útján fejezzük ki vallásos áhítatunkat. Az fejezi ki áhítatát hatékonyan, aki önmagát képesnek tartja arra, hogy elérjen olyan távolságra, ahol kommunikálhat a Legfelsőbb Lénnel” [A Szcientológia, mint vallás, 30. oldal].

A Szcientológia lényege a kommunikáción keresztüli megértés – a thetán saját múltjával és környezetével folytat kommunikációt, s ezt ebben az értelemben ahhoz a kommunikációhoz lehet hasonlítani, ami a keresztény vallási életben zajlik le, a kommunikációhoz, melyre az egyén törekszik az istennel az ima során, áldozás során, amikor – ahogy azt a hagyományos egyház nevezi – „kommunikátorként” működik. A cél nagyrészt ugyanaz – az egyén megtisztítása, lelkének rehabilitálása a megváltás hosszabb távú folyamata során. A Szcientológiában két alapvető formája van az ilyen kommunikációnak – az auditálás és a képzés. Az

auditálásnál, mely az egyén és saját (a thetán) múltja közötti privát kommunikációként zajlik le, az auditor és az E-méter közvetít, lényegében azonban olyan eljárás ez, mely az egyént jobb megértésre juttatja igazi és eredeti önmagával, s ebben az értelemben megkísérli kapcsolatba léptetni őt az alapvető szellemi valósággal.

A Szcientológia Írásai alapján történő képzés az alapvető igazságokkal és a létezés alapjával folytatott kommunikáció. A megnövekedett megértés által az egyén erősebb kommunikációra törekszik saját alapvető énjével, másokkal és az egész étellel. Ezek a tevékenységek is tartalmaznak az istentiszteletre jellemző elemeket, még akkor is, ha az olyan jellemzők, mint (egy istenség) csodálata, az annak kiengesztelése feletti aggodalom és a könyörgés ősi eljárásai ebben a modern összefüggésben túlhaladtak.

V/9. A túlélés, a Szcientológia célja

A kulcsszó, mely felfedi azoknak a szolgáltatásoknak a célját, melyeket Szcientológia egyházakban folytatnak, a „túlélés”, mely fogalmat a Szcientológia irodalmában ismétlődően hangsúlyoznak. A „túlélés” azonban csupán modern szinonima a régi vallási fogalomra, a „megváltásra”, a megváltás pedig minden vallásban az istentisztelet elsődleges célja, kapcsolat kialakítása a hatalmas istenség és az alárendelt hívó között, mely a szerencsétlen és rossz tapasztalatok kisebbedését és eltűnését, és a nyereségek megsokszorozódását eredményezi, ami az élet folytatódásának végső elnyerésében öszszegződik. A Szcientológia a thetán megváltásával foglalkozik, annak felszabadításával az anyag, az energia, a tér és az idő hátráltató hatásai alól, a hozzánk közelebb álló esetben pedig, annak képességével, hogy a testi fogyatékoságokat és a mindennapi élet viszontagságait legyőzze. A thetán mint az emberen túli lényeg vagy

lélek a fizikai test előtt is létezett, és kilátása van arra, hogy túlélje azt. Ez a túlélés végső soron a Nyolcadik dinamika, a Legfelsőbb Lény túléléséhez kötődik, és az auditálás és képzés Szciantológiai szolgáltatásaihoz, hogy azok növeljék a tudatosságot ezzel a legvégső realitással kapcsolatban. A gyakorlás tehát alkalom a résztvevők számára, hogy megújítsák és megerősítsék elismerésüket a természetfeletti irányában. Abban az átfogó értelemben, amit a fentiekben feltártunk, ez alkalom a tiszteletre és megvilágosodásra.

V/10. Auditálás és képzés

A Szciantológia központi tevékenységei az auditálás és a képzés. Ezek a szellemi megváltás eszközei. Csak ezekkel a módszerekkel képes a thetán – más szóval az egyén – eléggé szabaddá válni, és elérni azt a szellemi állapotot, ahol „ok” az élet és az anyagi világ felett. Az auditálás, melyben az egyén szembenéz saját múltbeli fájdalmaival és megrázkódtatásaival, segít neki megalapozni saját élete irányítását, és megszabadítja őt a reaktív elme irracionális késztetéseitől. Tehát miközben auditálják, azt mondhatjuk, hogy a preclear egy szellemi hadjáratba kezd a megváltásért, aminek előnyei halmozódnak, és ami végül egy olyan állapothoz vezet el, melyben a thetán többé nincs „enturbulálódva” az anyagi körülményekkel (MEST). Egy ilyen szellemi küzdelem, melynek végcélja a megváltás, bár külső formája és hittételeinek megfogalmazása eltérő lehet, a világ minden fejlett vallásának központi, legfontosabb feladata. A képzés célja az, hogy bölcsességet kommunikáljanak mindenkinek, aki megvilágosodásra törekszik, illetve azoknak is, akik mások segítségével foglalkoznak a megváltásra tett erőfeszítéseik során. Ezekben az eljárásokban benne van az igény arra, hogy az egyén szembenézzen saját fájdalmas múltbeli tapasztalataival, és le-

győzze azt a hajlamot, hogy másokat hibáztat saját bukásaiért. A képzést ezzel a céllal egy sor hierarchikusan sorba állított tanfolyammal érik el, melyekben a tanuló megtanulja és tökéletesíti az auditálás technikáit, amiről, miután a megfelelő standardot elérték, úgy tartják, hogy bármely preclearre alkalmazva eredményes. A képzést intenzív programmá szervezték, és azok közül, akik tanúi voltak azok koncentrált eltökéltségének, akik képzési tanfolyamokon vettek részt, ahogy én is tanúja voltam a Saint Hill Manorban található Szciantológia Egyházban tett látogatásaim során, senki nem lehet meglepve a tanulók által egyöntetűen mutatott elkötelezettségen és a cél komolysága iránti érzéseiken, ami természetesen vallásos elkötelezettség.

VI. A SZCIANTOLÓGIA ÉS MÁS VALLÁSOK

VI/1. A Szciantológia és más vallások közti hasonlóságok

A Szciantológia radikálisan különbözik a hagyományos keresztény egyházaktól, és az ideológia, a gyakorlat és a szerveződés tekintetében is eltérő véleményt fogalmaz meg, mint a szekták. Mégis azt mondhatjuk, hogy ha egy, a multikulturális, több vallású társadalom esetében elengedhetetlenül tágabb perspektívájú nézőpontból indulunk ki, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy a Szciantológia minden esszenciális kérdésben olyan álláspontot foglal el, amely nagyon közel esik az azon mozgalmak által képviselt véleményekhez, gondolatokhoz, melyek kétségtelenül vallásos mozgalmaknak tekinthetők. Ideológiailag jelentősen emlékeztet a hinduizmus Szánkhja ágára. Gyülekezeti tevékenységeiben, melyek bár nem töltenek be olyan központi szerepet a Szciantológia életében, mint a nonkonformista mozgalmak esetében, mégis akadnak olyan hangsúlyos

pontok, melyek nem különböznek lényegesen a nonkonformista gyülekezetekben gyakorolt tevékenységektől. A Szcientológia szoteriológiai (üdvözülési) céljai hangsúlyozottan metafizikusak, és néhány szempontból erősen emlékeztetnek a Keresztény Tudomány ilyen jellegű céljaira.

VI/2. Kettős tagság

A Szcientológia egyik megkülönböztető jellemzője, hogy tagjaitól nem követeli meg más vallási hiedelmek és a más vallási mozgalmakhoz történő csatlakozás feladását, ha az illető felveszi a Szcientológia vallását. Ebből a jellemzőjéből sokan talán arra következtetnek, hogy a Szcientológia megelégedik azzal, hogy csupán kiegészítő jellegű tanításokkal és gyakorlatokkal szolgáljon, de egy ilyen következtetés megalapozatlan lenne. Régebben sokat beszélgettem a Szcientológia ebbéli vonatkozásairól vezető egyházi tisztségviselőkkel, valamint Szcientológusokkal, és kérdéseimre azt felelték, hogy bár egyházuk nem követeli meg a kizárólagosságot, előbb-utóbb mégis ez válik gyakorlattá. Erre rímel az is, ha valaki egyszer mélyebben beleveti magát a Szcientológiába, akkor az törvényszerűen elhanyagolja, elveti korábbi vallását. Saját tapasztalataim szerint, ha egy zsidó Szcientológus lesz, valószínűleg kulturális okokból nem veti el a zsidó vallást, és valószínűleg családjával, barátaival megüli a zsidó ünnepeket, de vallását nem gyakorolja, és a zsidó teológia tanításaiban sem fog hinni többé. Számomra, a tudós nézőpontjából ez a magyarázat megfelelőnek tűnik. Maguk a Szcientológusok teljes vallásnak tekintik hitüket, és úgy vélik, a Szcientológia teljes elkötelezettséget kíván tagjaitól (bár ezt nem követelik meg). Ha még tovább megyünk, megfigyelhetjük, hogy míg a zsidó-keresztény-moslim hagyományokban a vallási elkötelezettség kizárólagos, és nem tolerálják a kettős, vagy éppen többszörös tagságot, ez az alapelv egyálta-

lán nem egyetemes. A hinduizmus, a buddhizmus legtöbb ágában nem követelik meg a kizárólagosságot. Buddha nem tiltotta a helyi istenek imádását. A hinduizmus is toleráns ebben a tekintetben. Japánban rengetegen tartják magukat egyszerre buddhistának és sintoistának. A valóságok szimbiózisa jól ismert jelenség, és bizonyos vonatkozásai a kereszténységben is fellelhetők (például ide sorolható néhány anglikán püspöknek a spiritualizmus és a pünkösdizmus iránt megmutatkozó toleranciája, annak ellenére, hogy ezek a hiedelemrendszerek konkrétan nem kerültek bele a hivatalos doktrínába). Az a tény, hogy a Szcientológia más álláspontot foglal el a kettős, vagy éppen többszörös felekezeti tekintetében, mint amit a nyugati kereszténységben hagyományosan elfogadnak, egyszerűen nem lehet mérvadó és érvényes alapja a Szcientológia valásként való megkérdőjelezésének.

VI/3. A Szcientológia tanításainak exoterikus (közérthető) és ezoterikus (titkos) elemei

A Szcientológia publikus imázsa nem esik egybe a vallásról alkotott általános sztereotípiákkal. A Szcientológia irodalma két fő részre osztható: egyik részét a széles körben elterjedt exoterikus írások alkotják, másik részét pedig az ezoterikus irodalom. Az exoterikus irodalom alapvetően a Szcientológia alapvető metafizikai alapelveivel foglalkozik, illetve ezeknek az emberek megsegítésekor való gyakorlati alkalmazásával, hogy képesek legyenek megbirkózni kommunikációs, kapcsolati problémáikkal, és képesek legyenek megőrizni intelligenciájukat és az étellel szembeni racionális, pozitív hozzáállásukat. Az ezoterikus irodalom, mely kisebb terjedelmű, és csak a tanulmányaikban előrehaladottabb Szcientológus tanítványok számára hozzáférhető, a vallás metafizikai tételeinek teljesebb áttekintését és az auditálás fejlettebb technikáit taglalja. Részleteiben tárgyalja a théta (a lélek ősgondolata)

elméletét; ennek hanyatlását, ami annak következtében történt, hogy az elmúlt évek során belebonyolódott az anyag, az energia, a tér és az idő anyagi univerzumába; illetve megmutatja, hogyan sajátíthatja el – pontosabban, hogyan nyerheti vissza – az ember a természetfeletti képességeit. Úgy tartják, hogy csak a tanulmányaikban jelentősen előrehaladott Szcientológusok képesek megérteni és felfogni ezen hitrendszer kitételeinek értelmét, és csak ők képesek megérteni az ezoterikus irodalomban körvonalazott magasabb szintű auditálási eljárásokat.

Azzal, hogy a Szcientológia elkülönítve kezeli az exoterikus és az ezoterikus irodalmát, korántsem áll egyedül a vallások között. Azzal az elvvel, melyet Jézus úgy fogalmazott meg, hogy „még sok mondani valóm van hozzátok, de most el nem bírhatjátok” (János evangéliuma 16:12), és melyet Pál az érett hívőknek való hús és a csecsemőknek való tej hasonlatával ragadott meg (Korinthusiakhoz írott első levél 3:1-3; és a Zsidókhoz írott levél 5:12-14); a különböző keresztény mozgalmak is fenntartják az alapvető és az előrehaladott doktrínák és gyakorlatok közötti megkülönböztetést. A kereszténység határmezsgyéjén mozgó általános gnosztikus hagyomány kimondottan az ezoterikus tanítások őrzése és megőrzése mellett tett fogadalmat, és a tudósok által időnként „gnosztikus típusú” szektáknak nevezett jelenkori vallásos mozgalmaknál is általánosan megfigyelhető ez a fajta megkülönböztetés. Erre egy példa a Keresztény Tudomány, melynek általános tanításait bárki elsajátíthatja, míg azok, akik magasabb régiókba törnek és elismert vallásgyakorlók szeretnének lenni, egy kijelölt tanárt kapnak speciális osztályokban, és bizalmas témájú oktatásban részesülnek. Ezek mellett az Utolsó Napok Jézus Krisztus Egyháza csak azon mormonoknak enged meg bizonyos speciális ceremóniákat, akik megfelelő pozícióban vannak, és megkapták az engedélyt a püspöktől: ennek

előfeltétele – többek között – az, hogy teljesítsék azon kötelezettségüket, hogy keresetük tíz százalékát egyházi tized formájában felajánlják egyházuknak: senki más nem láthatja ezeket a rituálékat. A pünkösdistáknak a protestáns főáramhoz közel álló ágában gyakran csak kijelölt egyházi szolgáltatások során tárják fel a „Szentlélek ajándékára” vonatkozó tanítások és gyakorlatok teljességét, nem pedig az olyan összejöveleteken, melynek célja a nem pünkösdistá népesség vonzása. Az ilyen jellegű megkülönböztetési gyakorlat igazolásául egy szintén oktatási természetű alapelv hozható fel: a magasabb szintű ismereteket csak azok számára érdemes hozzáférhetővé tenni, akik már elsajátították a korábbi, elemibb ismereteket közlő tanításokat, melyek végső soron lehetővé teszik a magasabb szintű ismeretek beépítését, asszimilációját. Ezt az elvet vallja a Szcientológia is az olyan tanításokban, mely a tanítványok koncentrált és módszeres erőfeszítéseit követeli meg.

VII. A SZCIENTOLÓGIÁRA ÉRVÉNYES VALLÁSI JEGYEK (INDICIÁK)

VII/1. A kulturális torzítás kiküszöbölése

Új vallási mozgalmak értékelésekor számos különböző nehézséggel kell szembenéznünk. Az egyik ilyen nehézség az, hogy a legtöbb társadalomban él egy sokszor kimondatlan erőfeltevés, mely elsődleges hangsúlyt fektet az antikvitásra és a hagyományra. A vallási gyakorlatot és kifejezést gyakorta a hagyományokra történő konkrét hivatkozásokkal szentesítik. A vallás terén bevezetett újításokat nem könnyű elfogadtatni és támogatatni.

A második lényeges probléma (különösen a zsidó–keresztény–moszlim hagyományokban) az ortodox, merev, normatív állásfoglalás, mely elítéli a másságot, és amely gyakran nagyon pejoratív szóhasználat jellemzi azokat („szekta”,

„kultusz”, „nonkonformitás”, „szakadár-ság” stb.). A harmadik problémát már érintettük a korábbi fejezetekben, nevezetesen, hogy különösen nehéz azoknak megérteni mások hitrendszerét, elfogadni vallásos aspirációjukat és elismerni vallásos kifejező eszközeiket, akik egy adott társadalomba asszimilálódtak, és akik egy adott vallásos hagyományban nőttek fel. A vallásos elvek magukban foglalnak bizonyos kulturális torzításokat és szemellenzős nézeteket is. De ha egy olyan mozgalmat, mint például a Szcientológia, interpretálni szeretnénk, akkor elengedhetetlen ezen gátak felismerése és leküzdése. Egy másik vallás elismeréséből nem következik, hogy az egyénnek a vallásos gondolatok egész rendszerét igazként kell elfogadnia, de szükségszerű bizonyos pozitív kapcsolatot kiépíteni, ha kellő tiszteletben szeretnénk részesíteni mások hitét.

VII/2. Mi történt ez idáig?

A korábbi fejtegetések szükségszerűen szerteágazóak és bizonyos értelemben csapongóak voltak, futólag érintették az egyéb vallásos mozgalmakkal történő összehasonlítást, áttekintették a Szcientológusok által létrehozott irodalom egy részét, valamint az akadémikus kommentátorok által a Szcientológiáról alkotott nézeteket. A Szcientológia történetéről, doktrínáiról, gyakorlatairól, vallási szerveződéséről és morális, erkölcsi implikációjáról készítettünk egy rövid felmérést, különös figyelemmel azokra a tényezőkre, melyek manapság egy mozgalom vallási státusának megítélésekor leginkább előtérben állnak. Csak egy ilyen felmérés, mely találó, helyénvaló megfontolásokat és érveket hoz fel, igazolhatja azt az állítást, mely szerint a Szcientológia vallás. Ugyanakkor, mivel mindezidáig absztrakt általánosítás formájában kíséreltük meg felsorolni (lásd II/1 paragrafus) azokat a jellemzőket és funkciókat, melyek a különböző vallási rendszerekben széles körben elterjedtek – és ennélfogva nagy valószínűséggel helyénvalóak –, most már helyénvalónak tűnik,

hogy kiindulópontként ezt a modellt használjuk, segítségével amellettt érvelve, hogy a Szcientológia vallás. Jelentős eltérések figyelhetők meg a Szcientológiában használt terminológia és a modellünk kifejezőmódja között, de ez valószínűleg bizonyos mértékben talán az összes vallási mozgalomra érvényes. Mindazonáltal, figyelembe véve az alkalmazott absztrakt fogalmak általánosíthatóságát, valószínűleg mindenféle indokolatlan nehézség és az egyet nem értés kockázata nélkül belátható, hogy milyen mértékben tesz eleget a Szcientológia az általunk készített kérdőív kívánalmainak.

VII/3. Szcientológia a vallási indiciák fényében

Ebben a részben összehasonlítjuk a Szcientológia jellemzőit a II/1. paragrafusban felvázolt vallási jellemzőket és funkciókat bemutató probabilisztikus kérdőívvel. Azokat a tételeket, melyeknek a Szcientológia megfelel, a „megegyező”, illetve a „korlátozottan megegyező” kifejezésekkel jelöljük. Azokat, melyeknek nem felel meg, a „nem megegyező”, illetve a „korlátozottan nem megegyező” kifejezésekkel jelöljük. Az egyéb, ezekbe a kategóriákba nem besorolható tételeket pedig az „eldöntetlen” kifejezéssel illetjük.

(a) A thetán olyan hatóerő, akarat, ágencia, mely felette áll a normál érzékszervi észlelésnek. Megjegyzendő, hogy a Szcientológia igenli egy Legfelsőbb Lény létezését. *megegyező* (b) A Szcientológia azt posztulálja, hogy a thetánok teremtették a természeti rendet. *megegyező* (c) A thetánok emberi testeket foglalnak el, ami megfelel az anyagi világban történő folyamatos beavatkozásuknak. *megegyező* (d) A thetánok már az emberi történelem előtt kifejlesztették működésüket, és azt mondhatni, ők teremtették a fizikai univerzumot, és saját örömeikre, saját identitásuk igazolásaként és a játék kedvéért foglalják el az emberi testeket. Mindazonáltal ez egy kimondatlan, határozatlan cél, és a Szcientológiában a Legfelsőbb Lény sem határozott célokkal bíróként jelenik meg. *korlátozottan megegyező*

(e) A thetánok aktivitása, tevékenysége és az emberi lények tevékenysége azonos. A thetán jövőbeli életeit nagymértékben befolyásolja, hogy miként képes elszakadni a reaktív elmétől, ráadásul a jelen életciklus hasonló folyamatai is mélyen érintik. *megegyező* (f) Az auditálás és a tréning azok az eszközök, mellyel az egyén befolyásolhatja sorsát, egyfelől természetesen ebben az életben, másfelől azon testek életében, melyeket talán később elfoglal. *megegyező* (g) A vallásgyakorlat hagyományos (pl. katolikus) értelmében vett szimbólumként fel fogható rituálék a Szciantológiában csak minimálisan, csökevényes formában vannak jelen, mint például a kvérek között, de azért léteznek. Ennek ellenére, ha konzervatív álláspontot teszünk magunkévá, akkor ez a tétel úgy értékelhető, mint *eldöntetlen* (h) Az olyan bűnbánati, engesztelő tevékenységek, mint például az áldozás vagy a penitencia, hiányoznak a Szciantológiából. Az egyén a bölcsességet és a megvilágosodást keresi. *nem megegyező* (i) A természetfeletti erőknek szóló áhítat, hála, hódolat és engedelmesség kifejezései hiányoznak. Ez alól csak a Szciantológiában leírt átmeneti rítusok jelentenek kivételt. *nem megegyező* (j) Bár a Szciantológia rendelkezik megkülönböztető nyelvezzel, mely eszközt ad a csoport számára belső értékek megerősítésére, és az Írásokat, vagyis L. Ron Hubbard tanításait a fogalom populáris értelmében szentnek, megszenteltnek tartják, mégsem lehet azt állítani, hogy ez megfelel a szent, a megszentelt technikai értelmének, azaz nem „elkülönített és tiltott”. *nem megegyező* (k) Az imádkozást, az ünneplést, vagy a kollektív vezeklést segítő aktusok, rendezvények igazából nem jellemzői a Szciantológiának, bár az utóbbi időben a mozgalmon belül számos megemlékezési ünnep fejlődött ki. Például: Hubbard születésnapja, a Szciantológusok

*Világos számomra,
hogy a Szciantológia
bona fide vallás, és
akként is kell
elismerni.*

Nemzetközi Szervezetének (International Association of Scientologists) alapításának évfordulója, és az auditorok megünneplése felavatásuk alkalmából. *korlátozottan megegyező* (l) A Szciantológusok viszonylag kevés kollektív rítusban vesznek részt, de a mozgalom tanításai teljes világképet nyújtanak, ennél fogva a mozgalom tagjait áthatja a közösségi érzés, a közös identitás érzete. *korlátozottan megegyező* (m) A Szciantológia nem különösebben moralista vallás, de a morális, erkölcsi kérdések egyre növekvő hangsúlyt kapnak, ahogyan metafizikai premisszáinak teljes körű implikációi realizálódnak. 1981 óta a Szciantológusokkal szembeni erkölcsi elvárásokat tisztán megfogalmazzák: ezek erősen emlékeztetnek a Tízparancsolat előírásaira, és explicitebbé teszik az ún. „ártó tettek” csökkentésének hosszú távon történő fenntartását. A reaktív elméhez és a reinkarnációhoz kapcsolódó doktrínák a buddhizmuséhoz hasonló etikai nézeteket takarnak. *megegyező* (n) A Szciantológia nagy hangsúlyt fektet a szándékra, az állandó elkötelezettségre és lojalításra a szervezet és annak tagjaival szemben. *megegyező* (o) A Szciantológia lélekvandorlással kapcsolatos tanításai teljesen kielégítik ezt a kritériumot. Az akkumulatív reaktív elme megfelel a thetán bűnbeesésének, és ez a bűnbeesés csökkenthető a Szciantológia technikáinak alkalmazásával. *megegyező* (p) A Szciantológia rendelkezik funkcionáriusokkal, akik elsősorban „gyóntatópapként” szolgálnak (ők az auditorok) és rendelkezik lelkesekkel is, kiknek feladata elsősorban magyarázó, tanító, pasztorális jellegű. Az auditorok, a tanfolyamfelügyelők és a lelkesek (azaz lényegében minden személyzeti tag) arra törekszik, hogy a Szciantológia elméletét és gyakorlatát megóvja a beszennyeződéstől – ilyen értelemben ők vallásvédők. *megegyező* (q) Az auditorok, a tanfolyamfelügyelők és a lelkesek fizetés

kapnak. *megegyező* (r) A Szcientológia rendelkezik olyan doktrínakészlettel, amely az élet értelmére és céljára vonatkozóan magyarázattal szolgál, az ember pszichológiájára nézve jól kidolgozott elmélettel bír, valamint a fizikai világegyetem létrejöttére és működésére vonatkozóan magyarázattal tud szolgálni. *megegyező* (s) A Szcientológia legitimitása L. Ron Hubbard kinyilatkoztatásában rejlik. Hubbard saját forrásai közé tartozik Kelet ősi bölcsessége is, de ő maga hangsúlyozza a kutatások eredményeinek szinte kizárólagosságát. A hagyomány, a karizma és a tudomány illetően ötvözete megtalálható egyéb modern vallási mozgalmaknál is, talán ennek egyik legnyilvánvalóbb példája a Keresztény Tudomány. *korlátozottan megegyező* (t) Néhány Szcientológia doktrína igazsága nem vethető empirikus vizsgálat alá, de az auditálás hatékonysága a gyakorlatban kimutatható. A Szcientológia céljai egy, a doktrína metafizikai vonatkozásaiba vetett hiten nyugszanak, még akkor is, ha az eszközök érzékenyek az empirikus tesztekre. *korlátozottan megegyező*

VII/4. Az összehasonlítás eredményei

A vallás probabilisztikus kérdőívével történő vizsgálat a Szcientológia esetében a következő eredményt hozta: tizenegy tétel esetében volt megegyezés, öt tétel esetében korlátozott megegyezés, három tételnél fordult elő nem megegyezés és egy tétel estében volt a döntés eldöntetlen. Természetesen nem feltételezhetjük, hogy ezeknek a különböző vallási jellemzőknek és funkcióknak egyenlő súlya lenne, és figyelni kell arra is, hogy a puszta számok

ne hozzák létre a felmérés torz mechanisztikus alapjait. Néhány tétel – például a szakemberek fizetése – bár minden vallásban közös, ugyanakkor nem korlátozódik pusztán a vallásokra, ennél fogva kevésbé fontosnak tekinthető, mint néhány más tétel. Hasonlóan, az engesztelő, könyörgő elem, mely közös a vallásokban, tekinthető pusztán a kvázi-mágikus függőség korai jellemzői maradékának is, mely alól az újabban alapított vallási mozgalmak már felszabadították magukat. Bár a legtöbb hagyományos vallás kielégítené ezeket a követelményeket, számos eléggé elismert felekezet nem lenne összhangban néhány tétellel. Ezt fedeztük fel a kvékereknél a vallásgyakorlatra vonatkozóan, és a Keresztény Tudomány esetében a legitimitáció tételénél. Az unitáriusok számos kritériumnak nem felelnek meg: vallásgyakorlat, szakralizáció, a bűn és az erény hagyományos elméletei, és talán a metafizikai tanítások jelentősége esetében. A vallási szakemberek megfizetésére vonatkozó kritériumnak sem a Krisztus testvérei, sem a kvékerek nem felelnek meg.

VII/5. A Szcientológusok vallásnak tekintik hitüket

A fenti kérdőív alkalmazása nem teszi lehetővé egy olyan benyomás kialakítását, mely szerint a jelen állásfoglalásban felmutatott eredmények pusztán formális, illetve absztrakt érvelésen alapulnának. A kérdőív csak azt tükrözi vissza, hogy milyen empirikus bizonyítékokat – azaz megfigyelt viselkedést – mértek fel. Számos Szcientológus erős érzésként éli meg vallásos elkötelezettségét. Vallásként

tekintenek hitükre és gyakorlatukra, és sokan az elkötelezettség olyan fokán állnak, mely meghaladja a hagyományos egyházak hívői között általában megfigyelhető elkötelezettséget. Ebben a tekintetben számos Szcientológus hasonlóan viselkedik a keresztény szekták tagjaihoz, akik általában sokkal elkötelezettebbek vallásuk iránt, mint az ősi alapítású egyházak tagjainak zöme. Mint szociológus, úgy tekintek a Szcientológiára, mint a vallási hiedelmek és gyakorlatok igazi rendszerére, amely hívői mély és komoly elkötelezettségére épül.

VII/6. A vallás jelenkori változása

Kutatásaink során felfedeztük, hogy minden vallás keresztülment az evolúció folyamatán: az idők során változott. Érvényes az a megállapítás is, hogy a vallások ma is változásokon mennek keresztül. Mint társadalmi termék, a vallás sokat mérít annak a társadalomnak a jellegéből és karakteréből, amelyben funkcionál, és az újabb mozgalmak – legalábbis keletkezésük idejében – olyan jellemzőket hoznak felszínre, melyek az idősebb mozgalmak idejében nem voltak fellelhetőek. Manapság az új vallási mozgalmak nyilvánvalóvá teszik, hogy kevesebb hangsúly esik

az „odaát” kiemelt objektív valóságára, és az érdeklődés a szubjektív tapasztalat és a pszichés jólét (well-being) felé fordul; ennélfogva kevésbé foglalkoznak a vallásgyakorlás hagyományos formáival, és jobban érdeklődnek az egy távoli megváltóisteniség által nyújtott és támogatott kényelemtől egészen eltérő forrásokból származó bizonyosság elnyerése iránt – ami maga az üdvözülés egyik típusa. Ennélfogva számítanunk kellett arra, hogy a modellként használt kérdőívben nyilvánvalóvá válnak ezek a hangsúlyeltolódások. A modell nagy részben még élő vallási maradványokat tükröz, melyek viszont ősi gyakorlatokból származnak. Az újabb vallások – még az olyanok is, melyek annyira idősek, mint a fő protestáns felekezet – nem felelnének meg az összes feltételnek: annak az evolúciós szakasznak a jellemzőit tükrözik, melybe beeléptek. Ennélfogva nem szabad elvárnunk, hogy a modern vallási mozgalmak e viszonylag időtlen modell valamennyi kritériumának megfeleljenek. Mindezeket számításba véve számomra egyértelművé válik, hogy a Szcientológia hiteles vallás, és mint olyat, el kell ismerni.

Bryan Ronald Wilson

A szerzőről

Bryan Ronald Wilson a szociológia címzetes docense az Oxford Egyetemen. 1963-tól 1993-ig volt Fellow of All Souls College, majd 1993-ban Emeritus Fellow-vá választották.

Több mint negyven éven át folytatott kutatásokat a kisebbségi vallási mozgalmakról Nagy-Britanniában, az Egyesült Államokban, Ghánában, Kenyában, Belgiumban, Japánban és más országokban. Munkája kiterjedt az e mozgalmakról szóló ki-

adványok elolvasására, és – amikor lehetséges volt – találkozók, szolgáltatások és a tagok otthonában kapcsolatot tartott a tagokkal.

A Londoni Egyetemen kapott B. Sc. (közgazd.) és Ph.D. címet, az Oxford Egyetemen pedig M. A. címet. 1984-ben az Oxford Egyetem a D. Litt. cím neki adományozásával ismerte el kiadott munkáinak értékét. 1982-ben a Louvaini Katolikus Egyetem (Belgium) a Doctor Honoris Causa címet adományozta neki. 1994-ben a Brit Akadémia tagjává választották.